

Patrycja Grebla-Tarasek

Prawo autorskie w praktyce samorządowej

ZWIĄZEK
POWIATÓW
POLSKICH

Związek Powiatów Polskich
www.zpp.pl

Patrycja Grebla-Tarasek

Prawo autorskie w praktyce samorządowej

Warszawa, 2019

Publikacja jest rozpowszechniana bezpłatnie.

Stan prawny na dzień 30 lipca 2019 r.

Copyright by Związek Powiatów Polskich

Związek Powiatów Polskich
Pałac Kultury i Nauki (27 piętro, pokój 2704)
00-901 Warszawa, Plac Defilad 1
www.zpp.pl

ISBN

978-83-62251-65-0

978-83-62251-66-7 (wersja elektroniczna)

Spis treści

Wstęp	5
1. Rozdział I	6
1. Prawo autorskie – uwagi wstępne	6
2. Utwór	7
3. Utwór czy nie utwór? – oto jest pytanie	9
4. Utwory w orzecznictwie – przykłady ochrony na gruncie prawa autorskiego	11
5. Ustawowe wyłączenia spod ochrony prawa autorskiego.....	14
6. Utwory samoistne – opracowania – utwory zależne	17
2. Rozdział II	18
1. Podmiot prawa autorskiego.....	18
2. Współtwórczość.....	20
3. Utwory pracownicze.....	21
3. Rozdział III.....	24
1. Prawa autorskie osobiste.....	24
2. Prawa autorskie majątkowe	26
3. Porównanie autorskich praw osobistych i autorskich prawa majątkowych	27
4. Licencja a umowa o przeniesienie praw	28

4.	Rozdział IV.....	30
	1. Domena publiczna	30
	2. Dozwolony użytek.....	31
	3. Dozwolony użytek osobisty.....	31
	4. Prawo cytatu	33
	5. Prawo przedruku	34
	6. Dozwolony użytek przysługujący bibliotekom i szkołom.....	36
	7. Dozwolony użytek podczas ceremonii i uroczystości	37
	8. Korzystanie z utworów w związku z odbudową lub remontem obiektu budowlanego.....	39
	9. Obowiązki w przypadku dozwolonego użytku	40
5.	Rozdział V.....	42
	1. Ochrona autorskich praw osobistych	42
	2. Ochrona autorskich praw majątkowych.....	44
6.	Rozdział VI.....	45
	1. Rozpowszechnianie wizerunku.....	45
	2. Wizerunek osoby powszechnie znanej.....	49
	3. Wizerunek osoby stanowiącej jedynie szczegół całości.....	50
	4. Wizerunek – praktyka samorządowa	52
7.	Rozdział VII.....	54
	1. Dostęp do informacji publicznej.....	54
	2. Ponowne wykorzystanie informacji sektora publicznego	56
	3. Na jakich zasadach udostępniane są informacje?	57

Wstęp

Pracownicy samorządowi w swojej codziennej pracy niejednokrotnie stykają się z zagadnieniami z zakresu prawa autorskiego, nie zawsze mając przy tym pełną świadomość, że ich działania przynoszą konieczność przestrzegania zasad obowiązujących na gruncie prawa autorskiego. Nie sposób wymieniwać wszystkie takie sytuacje.

Do działań takich z całą pewnością należy zaliczyć postępowanie się fotografiami np. z oficjalnych uroczystości państwowych, otwarcia szkoły, nowego oddziału szpitala itd. Często wydarzenia te są transmitowane zarówno w regionalnych telewizjach kablowych, jak i na platformach internetowych typu YouTube. Zdarza się, że samorząd zleca opracowywanie artystycznych melodii, które później wykorzystuje podczas organizowanych przez siebie imprez. W dobie informatyzacji samorządy prowadzą liczne strony internetowe w tym o charakterze promocyjnym, a także profile na kanałach społecznościowych typu Facebook. Nie sposób nie wspomnieć o materiałach promocyjnych przygotowywanych przez jednostki samorządu terytorialnego w postaci np. ulotek, prezentacji czy albumów.

Niniejsza publikacja ma na celu przybliżenie zagadnień tej gałęzi prawa, osobom które w swej codziennej pracy mają z nią styczność.

1 | Rozdział I

1. Prawo autorskie – uwagi wstępne

Prawo autorskie jest dyscypliną prawa cywilnego. Jest to zespół norm prawnych wchodzących w skład prawa własności intelektualnej, wydanych z myślą o ochronie interesów twórców i dotyczących stosunków prawnych związanych z tworzeniem, korzystaniem z utworów i ich ochroną. Stanowi ogół praw przysługujących autorowi utworu lub innemu uprawnionemu podmiotowi. Upoważniają go do decydowania o eksploatacji utworu i czerpaniu z niego korzyści.

Ochrona prawa autorskiego, na gruncie prawa polskiego zawiera się w głównej mierze w ustawie z 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych, dalej ustawa o prawach autorskich¹. Regulacja ta określa m.in. przedmiot i podmiot prawa autorskiego, wyjątki i ograniczenia praw autorskich oraz zawiera przepisy z zakresu ochrony praw autorskich.

Na gruncie międzynarodowym prawo autorskie chronione jest Konwencją berneńską o ochronie dzieł literackich i artystycznych z 9 września 1886 r.² Polska ratyfikowała ją w 1934 r.³ Zgodnie z konwencją, ochrona praw autorskich jest automatyczna a Konwencję stosuje się do wszystkich utworów, które z chwilą wejścia w życie Konwencji nie stały się dobrem publicznym (trafiły do domeny publicznej). Kolejnym dokumentem międzynarodowym jest Powszechna konwencja o prawach autorskich, zwana też Konwencją genewską z 1952 r.⁴ Głównym celem jej utworzenia było rozszerzenie zasięgu ochrony praw autorskich w stosunkach międzynarodowych bez konieczności przystępowania do Konwencji berneńskiej. Została ona zrewidowana w Paryżu 24 lipca 1971 r. Ważnym dokumentem o zasięgu międzynarodowym jest także Traktat Światowej Organizacji Własności Intelektualnej⁵, która jest jedną z 16 wyspecjalizowanych organizacji ONZ z siedzibą w Genewie. Organizacja ta oprócz regulacji dotyczących systemu ochrony własności intelektualnej zajmuje się świadczeniem pomocy prawnej w zakresie naruszeń praw autorskich.

¹ Ustawa z dnia 4 lutego 1994 roku o prawie autorskim i prawach pokrewnych, Dz. U. 2019.1231, dalej: ustawa o prawie autorskim.

² Dz. U z 1935 r. nr 84, poz. 15.

³ Dz. U. z 1934 r. nr 27 poz. 213.

⁴ Powszechna Konwencja o Prawie autorskim zrewidowana w Paryżu dnia 24 lipca 1971 r., Dz. U 1978 nr 8 poz. 28.

⁵ Traktat Światowej Organizacji Własności Intelektualnej o prawie autorskim, sporządzony w Genewie dnia 20 grudnia 1996 r., Dz. U 2005 nr 3 poz. 12.

2. Utwór

Zgodnie z definicją zawartą w art. 1 ust. 1 ustawy o prawie autorskim: „Przedmiotem prawa autorskiego jest każdy przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze, ustalony w jakiejkolwiek postaci, niezależnie od wartości, przeznaczenia i sposobu wyrażenia (utwór)”. W rozumieniu powszechnym utwór jest najczęściej kojarzony z działem sztuki lub obiektem o walorach artystycznych. Takie pojęcie utworu nie może zostać przeniesione bezpośrednio na grunt prawa autorskiego, bowiem, zgodnie z obowiązującym w powszechnym znaczeniu słowa „utwór”, zapewne odmówiono by ochrony artykułowi prasowemu, fotografii reporterskiej czy wzorowi opakowania artykułu spożywczego, zaś na gruncie prawa autorskiego wszystkie wymienione przykłady mogłyby korzystać z ochrony prawno-autorskiej. Zatem na gruncie prawa autorskiego utworem jest piosenka, zdjęcie, film, obraz czy rzeźba, Ciekawostką jest, iż jako utwór na gruncie prawa autorskiego można uznać również przepis kulinarny czy suknie wieczorową o unikalnym kroju.

Przedmiotem prawa autorskiego jest utwór rozumiany jako dobro niematerialne. Tak pojmowany utwór należy odróżnić od przedmiotu materialnego na jakim został on utrwalony np. obraz na płótnie, film na dysku czy wiersz na papierze, i za pomocą, którego można się z nim zapoznać. Sąd Najwyższy w wyroku z 5 lipca 2002 r., sygn. III CKN 1096/00 zdefiniował utwór jako: „...kreatywny, subiektywnie nowy, oryginalny wytwór intelektu, wywołany niepowtarzalną osobowością twórcy, który – wykonany przez kogoś innego – wyglądałby inaczej”⁶.

Aby utwór mógł korzystać z ochrony na gruncie prawa autorskiego, koniecznym jest spełnienie trzech przesłanek. Po pierwsze utwór musi stanowić przejaw działalności twórczej. Po drugie, musi wykazywać indywidualny charakter. Po trzecie musi zostać ustalony w jakiejkolwiek postaci. Przesłankę twórczości uznaje się za spełnioną, kiedy tworzone dzieło jest nowe z punktu widzenia twórcy. Cecha pewnej „nowości”, rozumiana jest również jako cecha oryginalności⁷. Sąd Apelacyjny w Warszawie w orzeczeniu z 7 października 2015 r., sygn. VI ACa 1200/14 podaje, że: „proces ten (twórczy – red.) powinien być wynikiem samodzielnego wysiłku twórczego, brać początek w umyśle twórcy, a rezultat działalności twórczej autora powinien być dla niego poprzednio nieznanym”⁸. W utworach można korzystać z elementów powszechnie znanych czy ogólnie dostępnych, jednak sposób ich przedstawienia powinien zawierać w sobie pewne cechy oryginalności⁹. Praca twórcza nad utworem charakteryzuje się tym, że jej rezultat jest niepewny.

Drugą przesłanką jest przesłanka indywidualnego charakteru utworu. Jak podkreślił Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z 18 lutego 2009 r., sygn. I ACa 809/08, sama okoliczność stworzenia własnego dzieła nie będzie wystarczająca do objęcia

⁶ Wyrok Sądu Najwyższego 5 lipca 2002 r., sygn. III CKN 1096/00, LEX nr 81369.

⁷ Flisak Damian, *Komentarz do art. 1.*, [w:] Komentarz do wybranych przepisów ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych. System Informacji Prawnej LEX, 2018.

⁸ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie 7 października 2015 r., sygn.. VI ACa 1200/14, LEX nr 1936794.

⁹ Wyrok Sądu Najwyższego z 25 stycznia 2006 r., sygn. I CK 281/05, LEX nr 181263.

utworu ochroną, jeśli dzieło nie będzie miało indywidualnego charakteru¹⁰. Indywidualny charakter utworu ma umożliwić powiązanie utworu z jego twórcą, czego skutkiem powinno być powstanie więzi między autorem a utworem. Obecnie nie bada się już tej przesłanki w kontekście poszukiwania w dziele refleksów indywidualnej, niepowtarzalnej działalności twórcy. Doszukiwanie się w dziele indywidualnych rysów osobowości autora zostało ostatecznie pozbawiono zasadności, co najmniej w momencie wprowadzenia do katalogu utworów programów komputerowych¹¹. Najbardziej przekonywującym miernikiem indywidualności jest odwołanie się do obiektywnie doświadczalnych cech utworu, w celu stwierdzenia, czy różni się on od dzieł tego samego gatunku.

Ostatnią cechą utworu jest jego utrwalenie w jakiegokolwiek postaci. „Utwór artystyczny staje się przedmiotem prawa autorskiego, już wtedy, kiedy następuje jego ustalenie tj. gdy przybierze jakąkolwiek postać, choćby nietrwałą, jednak o tyle stałą, żeby treść i cechy utworu wywierały efekt artystyczny” – tak o przesłance trwałości utworu wypowiedział się Sąd Najwyższy w wyroku z 25 kwietnia 1973 r., sygn. I CR 91/73¹². Ustaleniem utworu może być np. publiczna recytacja wiersza, odczyt wykładu, wystawienie obrazu na pokaz w galerii, zamieszczenie utworu przez twórcę w Internecie czy prezentacja utworu z wykorzystaniem programu komputerowego. Do ustalenia utworu nie jest konieczne jego utrwalenie na jakimś materialnym nośniku np. zapisanie na kartce, utrwalenie na fotografii, nagranie filmu na taśmie. Nie ma znaczenia dla powstania ochrony, czy z punktu widzenia pierwotnego zamysłu twórcy utwór został ukończony. Nieukończone postaci utworu to zazwyczaj: notatki, plany, szkice, zarysy, modele. Ochronie podlega każda faza tworzenia utworu, o ile spełnia ona samoistne kryteria ochrony utworu. Należy zwrócić uwagę na fakt, iż materiał, z którego wykonany jest utwór może być nietrwały np. lodowe rzeźby czy budowle z piasku.

Ujęcie utworu jako rezultatu działalności twórczej oznacza, że autorem w rozumieniu prawa autorskiego może być tylko człowiek. Nawet najbardziej fantazyjny obiekt stworzony siłami przyrody np. pień drzewa przypominający ciało kobiety, wielobarwna plama, czy chmura kształtem przypominająca serce nie będzie stanowić dzieła. Dotyczy to także efektów działalności zwierząt, choćby do złudzenia przypominały efekty twórczości człowieka np. obraz rysowany wiadrem z farbą przez słonia¹³.

Ciekawostka

W 2011 roku fotograf National Geographic – David Slater, wyruszył do Indonezji, aby sfotografować żyjące tam makaki. W ramach sesji zdjęciowej zostawił jeden z aparatów, tak aby był dostępny dla małp. Jedna z nich skorzystała z okazji i zrobiła kilka selfie. Kiedy fotograf chciał zarejestrować zdjęcia, okazało się, że prawo do

¹⁰ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia z 18 lutego 2009 r., sygn. I ACa 809/08, LEX nr 1120180.

¹¹ Flisak Damian, *Komentarz do art. 1.*, [w:] *Komentarz do wybranych przepisów ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*. System Informacji Prawnej LEX, 2018.

¹² Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 kwietnia 1973 r., sygn. I CR 91/73, LEX nr 1643.

¹³ Sarbiński Rafał Marcin, *Komentarz do art. 1.*, [w:] *Prawo autorskie. Komentarz do wybranych przepisów*. Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, 2014.

wykonanych fotografii ma ich twórca, a więc w tym wypadku makak. Sprawa znalazła swój finał w sądzie. W 2016 roku Sąd Najwyższy w USA stwierdził, że zwierzę nie może posiadać praw autorskich do wykonanego przez siebie zdjęcia, a prawa autorskie przysługują w tym wypadku fotografowi¹⁴.

3. Utwór czy nie utwór? – oto jest pytanie

Artykuł 1 ust. 2 prawa autorskiego zawiera ustawowy katalog utworów, które są przedmiotami prawa autorskiego. Katalog ten pozostaje otwarty. Oznacza to, że utworem może być praktycznie wszystko, co spełnia kryteria wskazane w art. 1 ust. 1 ustawy prawo autorskie, niezależnie od tego, czy należy to do którejkolwiek kategorii wymienionych w ust. 2. Katalog ma charakter jedynie przykładowy¹⁵. Wymienia on utwory:

- wyrażone słowem, symbolami matematycznymi, znakami graficznymi (literackie, publicystyczne, naukowe, kartograficzne oraz programy komputerowe),
- plastyczne,
- fotograficzne,
- lutnicze,
- wzornictwa przemysłowego,
- architektoniczne, architektoniczno-urbanistyczne i urbanistyczne,
- muzyczne i słowno-muzyczne,
- sceniczne, sceniczno-muzyczne, choreograficzne, pantomimiczne,
- audiowizualne (w tym filmowe).

Poniżej omówiono wymienione utwory, ze szczególnym uwzględnieniem tych, które pojawiają się najczęściej.

Utwory wyrażone słowem. Kategoria ta nie ogranicza się tylko do utworów literackich i publicystycznych. Utworem w rozumieniu ustawy może być nawet jednozdaniowe sformułowanie, odznaczające się stylistyczną wyrazistością i błyskotliwością, zaskakujące zwięzłością i dobitnością np. w postaci aforyzmu, maksymy, złotych myśli. Zarówno orzecznictwo, jak i doktryna wyklucza dopuszczalność ochrony poszczególnych, pojedynczych wyrazów. Pojedyncze słowa zaczerpnięte z języka potocznego oraz neologizmy nie mają cech twórczości¹⁶. Jeżeli idzie zaś o utwory naukowe, to Sąd Najwyższy w orzeczeniu z 8 lutego 1978 r., sygn. II CR 515/77, wypowiedział tezę, iż treść dzieła naukowego, elementy istotne treści dzieła w powiązaniu z obiektywną formą bez względu na to, czy zostało ono opublikowane, czy też pozostaje w rękopisie (maszynopisie), podlegają ochronie prawno-autorskiej przed ich wykorzystywaniem bez zgody autora lub przed innym sposobem wkroczenia w sferę uprawnień autora.¹⁷ Do kategorii utworów wyrażonych słowem należą książki, artykuły w gazecie, recytowane wiersze.

¹⁴ https://en.wikipedia.org/wiki/Monkey_selfie_copyright_dispute, dostęp 10.02.2019 r.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ Wyrok Sądu Najwyższego 8 lutego 1978 r., sygn. II CR 515/77, LEX nr 5087.

Ochrona utworów kartograficznych może wydawać się problematyczna, ponieważ zasadniczym przeznaczeniem map jest dokładne odwzorowanie danych o charakterze geograficznym, przy wykorzystaniu znaków, które co do zasady powinny być zrozumiałe niemal intuicyjnie. Ochronę utworów kartograficznych można wywieść ze sposobu przedstawienia obiektów, doboru obiektów umieszczonych na mapie, kolorów wypełnienia poszczególnych obszarów, ilości opisów oraz proporcji symboli. Mapy jednak nie zawsze korzystają z ochrony prawnoautorskiej. Sąd Apelacyjny w Katowicach w wyroku z 28 grudnia 2011 r., sygn. I ACa 639/2011, wskazał, że mapa stanowiąc odzwierciedlenie rzeczywistości, może być wykonana bez twórczego i indywidualnego zaangażowania, wówczas nie będzie ona utworem w rozumieniu prawa autorskiego¹⁸.

Programy komputerowe podlegają ochronie, pod warunkiem spełnienia ogólnych zasad. Ochronie podlega każda forma wyrażenia programu komputerowego tj. oprogramowanie firmowe, oprogramowanie systemowe, programy narzędziowe, programy tłumaczące, programy komunikacyjne oraz aplikacje. Bez znaczenia pozostaje czy chodzi o tzw. wersję źródłową czy wersję użytkową¹⁹.

Utwory plastyczne stanowią szeroką i zróżnicowaną kategorię. Do kategorii tej zalicza się szeroko rozumiane dzieła sztuki. Utwory plastyczne to nie tylko obrazy Kossaka, rzeźby Michała Anioła, grafika gry komputerowej THE SIMS, lecz także pojemnik na pieczywo, wzór krawatu, etykieta przyklejana na butelkę napoju, koszulka z logiem powiatu oraz ilustrowany zbiór legend. Niemniej jednak za utwór plastyczny nie może zostać uznany sam kształt występujący w naturze, płaska lub przestrzenna figura geometryczna ani kolor²⁰. W wyroku z 25 sierpnia 1972 r. sygn., II CR 261/72 Sąd Najwyższy uznał rację powodów, którzy pokolorowali 44 jednobarwne litografie „Poczty królów polskich” Jana Matejki, albowiem w ocenie Sądu opracowanie pod względem kolorystycznym albumu, który składa się z wielu litografii – jako pewnej całości charakteryzującej się określoną koncepcją plastyczną i stanowi, indywidualną twórczość artystyczną²¹.

W związku z postępowaniem techniki w zakresie fotografii rozgraniczenie pomiędzy chronionymi zdjęciami oraz pozostałymi ujęciami nie zawsze będzie bezproblemowe. Problematyczne może być stwierdzenie obecności czynnika ludzkiego przy powstawaniu zdjęć jako niezbędnej przesłanki ochrony. Przydatnym w tym zakresie jest wyrok Sądu Najwyższego z 5 lipca 2002 r., sygn. III CKN 1096/00 w, którym wskazano, że za twórczość może być uznany świadomy wybór momentu fotografowania, punkt widzenia, kompozycja obrazu, kadrowania, oświetlenia, ustalenia głębi ostrości i perspektywy²².

Za chronione na gruncie prawa autorskiego uznane zostały np. zdjęcia elementów pościeli oferowane w Internecie oraz starannie skomponowane ujęcia wyrobów wędliniarskich. Natomiast odmówiono waloru twórczości zdjęciom rentgenowskim,

¹⁸ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach 28 grudnia 2011 r., sygn. I ACa 639/2011, LEX nr 1213882.

¹⁹ Sarbiński Rafał Marcin, *Komentarz do art. 1.*, [w:] Prawo autorskie. Komentarz do wybranych przepisów. Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, 2014.

²⁰ Ibidem.

²¹ Wyrok Sądu Najwyższego 25 sierpnia 1972 r., sygn. II CR 261/72, LEX nr 1516.

²² Wyrok Sądu Najwyższego 5 lipca 2002 r., sygn. III CKN 1096/00, LEX nr 81369.

zdjęciom z policyjnych kartotek, dokumentacji wypadków drogowych. Nie korzystają z ochrony również zdjęcia legitymacyjne czy paszportowe bowiem mają one na celu dokładne odzwierciedlenie fotografowanej osoby i muszą być sporządzone według ścisłych wytycznych prawnych²³.

Jeżeli chodzi o utwory architektoniczne to najogólniej rzecz ujmując będą to bryły poszczególnych budynków. Natomiast za utwory urbanistyczne uznaje się osiedla czy nawet całe miasta. W licznych orzecznictwie jako utwory zostały zakwalifikowane: projekt zagospodarowania placu miejskiego, scenografię rozrywkowego programu telewizyjnego oraz nagrobek. Ochrony odmówiono natomiast koncepcji zaopatrzenia terenu w media oraz obsługi telekomunikacyjnej, gdyż uznano, że stanowią one typowe opracowanie branżowe oparte na istniejących już rozwiązaniach w zakresie infrastruktury technicznej i ciągów komunikacyjnych²⁴.

Zasadność objęcia prawno-autorską ochroną utworów muzycznych i słowno-muzycznych, nigdy nie budziła wątpliwości. Twórczość tego typu przejawia się w opracowaniu materiału dźwiękowego, użyciu różnego typu dźwięków i zespoleniu ich w jedną całość. Przejawów oryginalności tego typu utworów należy dopatrywać się w poszczególnych elementach dzieła muzycznego. Do kategorii utworów słowno-muzycznych zaliczyć należy przede wszystkim piosenki jak i wszelką oprawę instrumentalną²⁵.

Utwory sceniczne przedstawione są do wystawiania na scenie. Inscenizacja utworów scenicznych i sceniczno-muzycznych powstaje w oparciu o koncepcję sceniczną reżysera opartą o tekst literacki. Wymaga także wkładu wielu innych osób, w tym: scenografa, kompozytora, choreografa, kostiumografa, operatora światła, autora efektów specjalnych i oczywiście aktorów²⁶. Do kategorii tej zaliczane będą pokazy tańca ludowego.

W końcu wspólnym mianownikiem utworów audio-wizualnych jest ruch postrzeganego obrazu. Podbudowanie wizji dźwiękiem jest fakultatywnym elementem, gdyż to ruchome obrazy stanowią właściwy środek komunikacji utworów audiowizualnych. Do kategorii utworów audiowizualnych zalicza się filmy fabularne, rysunkowe, dokumentalne, wideoklipy, reklamy telewizyjne, reportaże, kroniki filmowe²⁷.

4. Utwory w orzecznictwie – przykłady ochrony na gruncie prawa autorskiego

Odwołując się do konkretnych przykładów orzeczeń, żądanie udzielenia ochrony prawno-autorskiej zostało uznane za zasadne w przypadku:

- graficznego projektu gazety – wyrok Sądu Najwyższego z 28 stycznia 2004 r., sygn. IV CK 417/02,²⁸

²³ Sarbiński Rafał Marcin, *Komentarz do art. 1.*, [w:] Prawo autorskie. Komentarz do wybranych przepisów. Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, 2014.

²⁴ Ibidem.

²⁵ Ibidem.

²⁶ Ibidem.

²⁷ Ibidem.

²⁸ Wyrok Sądu Najwyższego z 28 stycznia 2004 r., sygn. IV CK 417/02, LEX nr 558607.

- opracowaniu i poprowadzeniu spotkań artystycznych polegających na odtworzeniu filmu, jego późniejszej interpretacji i dyskusji – wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z 7 grudnia 2015 r., sygn. III AUa 145/15,²⁹
- opracowaniu koncepcji prowadzenia zajęć szkolnych – wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 4 września 2012 r., sygn. III APa 7/12. W niniejszej sprawie powódka jako pracownik szkolnej biblioteki opracowała koncepcję prowadzenia zajęć szkolnych „Ze szkołą za pan brat”. Sąd uznał, że propozycja powódki, zajęć o tematyce teatralnej, medialnej i literackiej została przez nią złożona w zakresie wykonywania obowiązków wynikających ze stosunku pracy.³⁰ Zatem autorskie prawa majątkowe do utworu należą do szkoły.
- słupa oświetleniowego – wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z 19 maja 2011 r., sygn. I ACa 208/11. Sąd uznał, że słup oświetleniowy jako dzieło może być uznany za przedmiot prawa autorskiego tylko wówczas, gdy odznacza się wyrazistym i indywidualnym charakterem na tle innych, dostępnych na rynku słupów oświetleniowych,³¹
- projektowi zagospodarowania placu – wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 18 czerwca 2003 r., sygn. I ACa 510/03³². Opracowany przez powodów projekt zagospodarowania placu spełnia przesłankę indywidualnej twórczości. Mimo ograniczeń wynikających z założeń konkursowych projektantom pozostawał znaczny obszar swobody w wyborze i uporządkowaniu składników projektu. Powodowie dokonali niewątpliwie indywidualnych wyborów przy kształtowaniu formy projektu zagospodarowania placu dotyczy to w szczególności sposobu zaznaczenia narysu kościoła i granic cmentarza, kolorystyki nawierzchni i doboru materiałów, z których została wykonana, formy fontanny i sposobu oświetlenia placu.
- instrukcji BHP – wyrok Sądu Najwyższego z 23 lipca 1971 r., sygn. II CR 244/71. W niniejszej sprawie instrukcja BHP miała charakter popularnego poradnika i w związku z tym jest utworem w rozumieniu prawa autorskiego,³³
- wykonaniu inscenizacji obozu historycznego i zaprezentowanie go turystom na targach – wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 30 marca 2016 r., sygn. III AUa 1115/15,³⁴
- stworzeniu postaci fikcyjnej, o cechach życiowego nieudacznika, prowincjonalnego filozofa, prezentującej na antenie radiowej improwizowane przez jej twórcę – wyrok Sądu Najwyższego z października 2007 r., sygn. II CSK 207/07,³⁵
- dziełom technicznym i dokumentacji technicznej – wyrok Sądu Najwyższego z 19 lutego 2014 r., sygn. V CSK 180/13. Kategoria dzieł technicznych jest szersza niż kategoria dokumentacja techniczna, która jest rozumiana jako zespół dokumentów zawierających dane techniczne umożliwiające wyprodukowanie

²⁹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z 7 grudnia 2015 r., sygn. III AUa 145/15, LEX nr 2017770.

³⁰ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 4 września 2012 r., sygn. III APa 7/12, LEX nr 1217657.

³¹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z 19 maja 2011 r., sygn. I ACa 208/11, LEX nr 1236079.

³² Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 18 czerwca 2003 r., sygn. I ACa 510/03, LEX nr 124973.

³³ Wyrok Sądu Najwyższego z 23 lipca 1971 r., sygn. II CR 244/71, LEX nr 63863.

³⁴ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 30 marca 2016 r., sygn. III AUa 1115/15, LEX nr 2032390.

³⁵ Wyrok Sądu Najwyższego z 3 października 2007 r., sygn. II CSK 207/07, LEX nr 527097.

i eksploatację urządzeń technicznych. Dokumentacja techniczna często znajduje się na granicy ochrony prawno-autorskiej, ale możliwe jest w oznaczonych okolicznościach, uznanie jej za przedmiot ochrony wynikającej z prawa autorskiego. Ochronie tej nie podlega samo techniczne rozwiązanie zawarte w dokumentacji, gdyż z reguły stoi temu na przeszkodzie brak cechy indywidualności, ale może ona objąć dzieła techniczne, jeżeli konkretna dokumentacja ma cechy wyróżniające i zawiera – uzyskane przy wykorzystaniu swobody twórczej, swoiste cechy osiągnięte dzięki indywidualnemu wkładowi pracy twórczej autora. Granice indywidualnego ukształtowania dzieła technicznego są znacznie węższe przy dokumentacji dla celów produkcyjnych (wykonania urządzenia), a szersze przy dokumentacji dla celów informacyjnych lub sporządzanej w formie instrukcji obsługi lub opisów konstrukcji i działania urządzeń.³⁶

Ciekawostka

Na gruncie prawa autorskiego istnieje wiele orzeczeń sądowych, w których Sądy jednym przyznają innym zaś odmawiają udzielenia ochrony prawno-autorskiej SIWZ. Kwestia ta jest przedmiotem sporów doktrynalnych. Sąd Najwyższy w wyroku z 27 lutego 2009 r., sygn. V CSK 337/08 wskazał, że aby ocenić czy SIWZ jest utworem należy ocenić, czy posiada on cechy indywidualności.³⁷ W przypadku SIWZ trzeba ocenić dobór słownictwa i składni, układ poszczególnych kwestii czy sposób formatowania śródtytułów. Stworzenie odpowiednich zapisów umownych dopasowanych do indywidualnych potrzeb zamawiającego powoduje, że mamy do czynienia z utworem chronionym na gruncie prawa autorskiego. Czy dany SIWZ jest utworem na gruncie prawa autorskiego czy nie należy rozstrzygać w odniesieniu do konkretnego przykładu, przy czym pomocne przy ocenie czy będzie to utwór korzystający z ochrony na gruncie prawa autorskiego będą przesłanki wskazane przez sąd.

Z odmienną oceną, a w konsekwencji z brakiem ochrony na gruncie prawa autorskiego spotkały się:

- autobus miejski – wyrok Sądu Najwyższego z 15 listopada 2012 r., sygn. V CSK 545/11.³⁸ Jednak jak już wskazano wcześniej dokumentacja techniczna autobusu miejskiego będzie podlegała ochronie na gruncie prawa autorskiego,
- protokół przejęcia dokumentacji, sformułowanie zasad funkcjonowania nowej administracji nieruchomości, opracowanie nowych aneksów umów dla właścicieli lokali, wzory umów z wykonawcami, wzory oświadczeń lokatorów o stanie wodomierzy, wzór protokołu szkód jako pochodne dobrej znajomości obowiązujących w tej materii przepisów prawa – wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z 24 czerwca 2009 r., sygn. III SA/Wa 3288/08,³⁹

³⁶ Wyrok Sądu Najwyższego z 19 lutego 2014 r., sygn. V CSK 180/13, LEX nr 1455199.

³⁷ Wyrok Sądu Najwyższego z 27 lutego 2009 r., sygn. V CSK 337/08, LEX nr 488738.

³⁸ Wyrok Sądu Najwyższego z 15 listopada 2012 r., sygn. V CSK 545/11, LEX nr 1276237.

³⁹ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z 24 czerwca 2009 r., sygn. III SA/Wa 3288/08, LEX nr 512197.

- opinie i raporty z badania sprawozdań finansowych – wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Lublinie z 8 marca 2000 r., sygn. I SA/Lu 1692/98. Opinie i raporty z badania sprawozdań finansowych, nie należą do żadnej z kategorii utworów podlegających ochronie praw autorskich, ponieważ są pozbawione koniecznych cech kreatywności, oryginalności i indywidualności, gdyż z założenia odpowiadają wymaganiom co do treści i formy, narzuconym przez przepisy ustawy⁴⁰,
- licznik kalorii i cholesterolu w kształcie tarczy – wyrok Sądu Najwyższego z 25 stycznia 2006 r., sygn. I CK 281/05. Sąd uznał, że forma przedmiotu nie może, z racji powszechności, podlegać ochronie na gruncie prawa autorskiego⁴¹,
- smak serka do smarowania chleba (smak produktu spożywczego) – wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 13 listopada 2018 r., sygn. C 310/17. Trybunał odmówił ochrony na gruncie prawa autorskiego produktowi spożywcemu z uwagi na subiektywność doznań smakowych, która uniemożliwia ocenę naruszeń prawa autorskiego przez inny produkt o zbliżonym smaku. Doznania smakowe mogą się różnić w zależności od preferencji, nawyków, stanu zdrowia, wieku lub zapotrzebowania oraz pragnienia na dane składniki odżywcze. Ciężko jest ustalić kryteria, na podstawie których sąd ma oceniać kompozycję smakową. Smaku nie da się zidentyfikować w sposób, w jaki jest to możliwe względem utworów literackich, muzycznych lub graficznych⁴².

5. Ustawowe wyłączenia spod ochrony prawa autorskiego

Artykuł 4 ustawy prawo autorskie zawiera katalog utworów, które na mocy samego prawa zostały wyłączone spod ochrony prawa autorskiego. Wyłączenie to nastąpiło z uwagi na wyższość społecznego interesu w wolnym korzystaniu z utworów nad indywidualnym interesem twórcy utworu⁴³.

Nie są przedmiotem prawa autorskiego: akty normatywne lub ich urzędowe projekty, urzędowe dokumenty, znaki, materiały i symbole, opublikowane opisy patentowe lub ochronne oraz proste informacje prasowe. W tej części omówione zostaną dokładnie poszczególne kategorie wyłączeń.

Pierwszą wymienioną kategorią są akty normatywne. Wyłączenie to spowodowane jest koniecznością swobody dostępu do aktów normatywnych. Gdyby akty normatywne korzystały z ochrony na gruncie prawa autorskiego, trudno byłoby sobie wyobrazić możliwość poznania ich treści obywateli, a jak wiadomo – niezajomość prawa szkodzi. Bez znaczenia dla wyłączenia pozostaje ranga aktu normatywnego. Zatem swoboda w dostępie dotyczy zarówno Konstytucji, ustaw, rozporządzeń jak i aktów prawa miejscowego np. uchwał samorządu powiatowego. Do kategorii tej należą

⁴⁰ Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Lublinie z 8 marca 2000 r., sygn. I SA/Lu 1692/98, LEX nr 40746.

⁴¹ Wyrok Sądu Najwyższego z 25 stycznia 2006 r., sygn. I CK 281/05, LEX nr 181263.

⁴² Wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 13 listopada 2018 r., sygn. C 310/17, CURIA.

⁴³ Flisak Damian, *Komentarz do art. 1.*, [w:] Komentarz do wybranych przepisów ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych. System Informacji Prawnej LEX, 2018.

również wszelkie projekty aktów normatywnych a ich późniejsze wycofanie z procesu legislacyjnego nie powoduje powstania ochrony na gruncie prawa autorskiego.

Wyłączenie to oprócz części głównej aktów normatywnych obejmuje także dokumenty dodatkowe wobec zasadniczego aktu normatywnego, np. Ocena Skutków Regulacji, załączniki, rysunki czy wykresy.

Oficjalne uzasadnienia aktów normatywnych należy przyporządkowywać do kategorii materiałów urzędowych, co nie zmienia ostatecznego rezultatu w postaci ich wyłączenia spod ochrony prawa autorskiego. Bez znaczenia dla braku ochrony prawno-autorskiej pozostaje fakt zamieszczenia, bądź nie aktu prawnego w oficjalnym publikatorze. Z ochrony na gruncie prawa autorskiego korzystają natomiast wszelkie zbiory, komentarze i omówienia aktów prawnych⁴⁴.

Kolejną kategorię stanowią urzędowe dokumenty, znaki, materiały i symbole. Na wstępie należy przytoczyć definicję dokumentu urzędowego. Definicję dokumentu urzędowego zawiera art. 244 Kodeksu postępowania cywilnego⁴⁵. Zgodnie z przywołanym artykułem dokumentem urzędowym jest sporządzone w określonej formie dzieło przez uprawnione do tego organy władzy publicznej i inne organy państwowe w zakresie ich działania. Dokumenty urzędowe są dowodem tego co zostało w nich urzędowo poświadczane. Podobną definicję do przywołanej zawiera art. 76 Kodeksu postępowania administracyjnego⁴⁶. Definicję dokumentu zawiera także art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 6 września 2001 r., o dostępie do informacji publicznej, który stanowi, że dokumentem urzędowym w rozumieniu ustawy jest treść oświadczenia woli lub wiedzy, utrwalona i podpisana w dowolnej formie przez funkcjonariusza publicznego w rozumieniu przepisów Kodeksu karnego, w ramach jego kompetencji, skierowana do innego podmiotu lub złożona do akt sprawy⁴⁷.

Dokumenty urzędowe stanowią kwalifikowaną postać materiałów urzędowych, ponieważ powinny zostać sporządzone w przepisanej formie oraz wydane w zakresie działania określonego organu państwowego lub podmiotu niepaństwowego realizującego zadania publiczne. Stwierdzają one zaistnienie określonego zdarzenia, rozstrzygają spór lub istnienie prawa, mogą także nakładać określone obowiązki⁴⁸. Cechami wspólnymi wszystkich dokumentów urzędowych są: sporządzenie w przepisanej formie oraz wydanie przez organ państwowy w zakresie jego działania lub wydanie przez podmioty niepaństwowe realizujące zadania publiczne. W doktrynie jako dokumenty urzędowe zakwalifikowano: zaświadczenia, wpisy na rachunkach bankowych, dowody doręczeń, protesty weksłowe, pokwitowania pocztowe, protokoły rozpraw sądowych, decyzje administracyjne, przepisy wewnątrzzakładowe, urzędowe wyjaśnienia i komunikaty. Dokumentami urzędowymi są orzeczenia sądowe wraz z uzasadnieniami⁴⁹. Zanim dokument

⁴⁴ Barta, Janusz i Markiewicz, Ryszard, *Komentarz do art. 4.*, [w:] Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Komentarz, wyd. V. LEX, 2011.

⁴⁵ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego, Dz. U. 2018.1360.

⁴⁶ Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego, Dz.U. 2018.2096.

⁴⁷ Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej, Dz. U. 2019.1429.

⁴⁸ Sarbiński Rafał Marcin, *Komentarz do art. 4.*, [w:] Prawo autorskie. Komentarz do wybranych przepisów. Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, 2014.

⁴⁹ Flisak Damian, *Komentarz do art. 4.*, [w:] Komentarz do wybranych przepisów ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych. System Informacji Prawnej LEX, 2018.

zostanie wykorzystany w celach urzędowych uprzednio musi być przygotowany. Dokument nabiera charakteru urzędowego dopiero w momencie przekazania go do wykorzystania np. gdy zostanie doręczony jako decyzja administracyjna. Moment ten przesądza o pozbawieniu ochrony na gruncie prawa autorskiego. Zatem osoba, która przygotowuje dokument, a więc jest jego autorem, korzysta z ochrony przewidzianej na gruncie prawa autorskiego. Następnie od takiej osoby jednostka samorządu terytorialnego nabywa prawa do dokumentu, aby w efekcie końcowym dokument ten stał się pozbawiony ochrony z uwagi na uzyskanie urzędowego statusu⁵⁰.

W praktyce

Wszelkie pisma urzędowe kierowane z urzędu do obywateli wyłączone są spod ochrony prawa autorskiego. Urzędnik, który jest autorem tych pism nie może z tego tytułu rościć sobie żadnych praw majątkowych względem pism, które napisał.

Natomiast materiały urzędowe stanowią oddzielną kategorię. Waler urzędowości należy łączyć z materiałami, które związane są z działalnością urzędów w zakresie, w jakim działają one w sferze władczej. Ogólnie mówiąc wszystko to, co nie jest dokumentem a jest „urzędowe” zaliczamy do kategorii materiałów urzędowych. Do kategorii materiałów urzędowych należą: opinie i raporty biegłych rewidentów podczas badania sprawozdań finansowych, pula pytań na egzamin na prawo jazdy, wycena nieruchomości jednostek samorządu terytorialnego⁵¹.

Znaki oraz symbole urzędowe należy traktować jako synonimy. Do tej grupy wyłączeń zalicza się również oznaczenia międzynarodowych organizacji i instytucji, pieczęcie, odznaczenia, ordery, znaki wojskowe, stemple, znaki promocyjne, kontrolne i gwarancyjne, znaki akcyzy czy znaki drogowe.

Ustawodawca wyłączył spod ochrony również opisy patentowe oraz ochronne od momentu ich publikacji. Opis patentowy stanowi składową część dokumentu patentowego, zawierającą opis wynalazku, zastrzeżenia patentowe oraz rysunki. Wyłączeniu podlegają także opisy wzorów użytkowych i przemysłowych. Przepis nie wyklucza natomiast ewentualnej ochrony opisów znaków towarowych⁵².

Ostatnią kategorią, jaka jest wyłączona spod ochrony prawn-autorskiej są proste informacje prasowe. Nie jest łatwe rozstrzygnięcie, kiedy informacja prasowa jest prosta. Najczęściej do tej kategorii zaliczane są: dziennikarskie informacje o wypadkach, notowania giełdowe, prognozy pogody, notowania walutowe, proste ogłoszenia i wiadomości, sondaże, repertuary kin i teatrów, informacje o wynikach wyborów oraz zmianach osobowych w różnego typu organach⁵³. Istotną przesłanką

⁵⁰ Szewc Tomasz, *Prawo autorskie a samorząd terytorialny*, Samorząd Terytorialny, 2014, nr 7-8. s. 171-180.

⁵¹ Barta, Janusz i Markiewicz, Ryszard, *Komentarz do art.4.*, [w:] Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Komentarz, wyd. V. LEX, 2011.

⁵² Ibidem

⁵³ Barta, Janusz i Markiewicz, Ryszard, *Komentarz do art.4.*, [w:] Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Komentarz, wyd. V. LEX, 2011.

świadcząca o prostocie informacji jest jej zwięzłość, jednak przy ustalaniu czy dana informacja jest prostą informacją prasową należy również brać pod uwagę jej treść. Informacja prasowa nie dotyczy jedynie prasy drukowanej, czy serwisów internetowych, ale także informacji radiowych i telewizyjnych. W tym kontekście należy wspomnieć o tym, że fotografie reporterskie stanowiące ilustrację prostych informacji prasowych są przedmiotem ochrony na gruncie prawa autorskiego⁵⁴.

6. Utwory samoistne – opracowania – utwory zależne

Zgodnie z art. 2 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych, prawo autorskie chroni nie tylko te utwory, które samoistnie stworzył autor, ale także te utwory, które w istotny sposób nawiązują do istniejących już dzieł. Na gruncie art. 2 ustawy możemy wyróżnić utwory: w pełni samoistne, samoistne, ale inspirowane cudzym dziełem, niesamoistne – w tym opracowania.

Utwory w pełni samoistne, niczym nie inspirowane zostały omówione już w poprzedniej części publikacji. Utwory te także nie powstają w próżni, ich autor często czerpie z dotychczasowego dorobku artystycznego lub naukowego, innych autorów lecz nie nawiązują wprost do żadnego konkretnego dzieła.⁵⁵ Utworem samoistnym może być np. fotografia miejskiego parku wykonana przez pracownika urzędu czy artykuł prasowy dotyczący sytuacji gospodarczej w powiecie.

Utwory samoistne, ale inspirowane są dziełami, powstałymi w wyniku pobudki dostarczonej przez inny utwór, co można stwierdzić po zapoznaniu się z utworem, który powstał wcześniej, a na którym wzorował się autor utworu, powstałego później. Związek między jednym, a drugim utworem może przejawiać się w sposób silniejszy bądź słabszy, ale musi być wyraźnie dostrzegalny. W świetle prawa autorskiego utwór inspirowany jest niezależnym przedmiotem ochrony. Zgodnie z art. 2 ust. 2 ustawy prawo autorskie, rozporządzenie i korzystanie z opracowania zależy od zezwolenia twórcy utworu pierwotnego. Prawo to jest prawem zależnym, chyba, że autorskie prawa majątkowe do pierwszego utworu wygasły⁵⁶. Utworem inspirowanym jest np. portret namalowany ołówkiem przez lokalnego artystę na podstawie zdjęcia.

W ostatniej z wymienionych grup zawierają się opracowania. Są one również nazywane utworami zależnymi. Opracowania to głównie tłumaczenia, przeróbki i adaptacje, streszczenia, dramatyzacja powieści oraz inscenizacja dramatu. Z wyjątkiem sytuacji anonimowego udostępnienia utworu pierwotnego, egzemplarze opracowania powinny wskazywać również autora utworu pierwotnego⁵⁷.

⁵⁴ Barta, Janusz i Markiewicz, Ryszard, *Komentarz do art.2.*, [w:] Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Komentarz, wyd. V. LEX, 2011.

⁵⁵ Ibidem

⁵⁶ Barta, Janusz i Markiewicz, Ryszard, *Komentarz do art.2.*, [w:] Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Komentarz, wyd. V. LEX, 2011.

⁵⁷ Flisak Damian, *Komentarz do art.2.*, [w:] Komentarz do wybranych przepisów ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych. System Informacji Prawnej LEX, 2018.

2 | Rozdział II

1. Podmiot prawa autorskiego

Zgodnie z art. 8 ustawy o prawie autorskim podmiotem prawa autorskiego jest twórca. Twórca nabywa prawa autorskie do stworzonego przez siebie utworu w momencie jego powstania. Twórcą może być wyłącznie osoba fizyczna z uwagi na fakt, że tylko osoby fizyczne mogą podejmować działania mające twórczy charakter.

Nabywanie praw autorskich przez twórcę następuje *ex lege* wraz ze stworzeniem utworu tzn., że ochrona na gruncie prawa autorskiego przysługuje bez konieczności spełnienia jakichkolwiek formalności. Prawo autorskie może powstać dla jakiegokolwiek osoby fizycznej, co oznacza, że podmiotem prawa autorskiego może być osoba, która ma ograniczoną zdolność do czynności prawnych lub jest jej pozbawiona z powodu wieku lub ubezwłasnowolnienia. W związku z tym będą korzystały z ochrony, na gruncie prawa autorskiego, prace wykonane przez dzieci na lokalny konkurs organizowany przez samorząd np. konkurs na najładniejszy pejzaż przedstawiający miasto. Przedmiotem takiej ochrony należy objąć również piosenki i przyśpiewki wykonywane przez kibiców drużyny piłkarskiej znajdujących się pod wpływem alkoholu.

Brak pełnej zdolności do czynności prawnych rzutuje natomiast na możliwość samodzielnego i skutecznego wykonywania praw autorskich majątkowych. Osoba ograniczona w zdolności do czynności prawnych nie będzie mogła, zawierać samodzielnie umów dotyczących korzystania z jej dzieła. W praktyce oznacza to, że prawa autorskie do rysunku wykonanego przez dziecko, do czasu osiągnięcia przez to dziecko pełnoletniości, będą wykonywali za niego rodzice lub opiekunowie prawni.

Z uwagi na coraz powszechniejsze wykorzystanie urządzeń technicznych, przede wszystkim komputerów, wątpliwość budzi wykorzystanie oprogramowania komputerowego w procesie twórczym. Przykładem takiego działania są tłumaczenia dokonane z wykorzystaniem programu translatorskiego, gdzie efekt w postaci tłumaczenia nie jest wynikiem wysiłku intelektu ludzkiego. W doktrynie istnieje spór co do postrzegania, takich utworów. Wydaje się, że można bronić tezy, w myśl której wyłącznym podmiotem praw autorskich jest osoba postępująca się programem⁵⁸.

⁵⁸ Flisak Damian, *Komentarz do art.8.*, [w:] Komentarz do wybranych przepisów ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych. System Informacji Prawnej LEX, 2018.

Kto jest autorem utworu?

Zgodnie z art. 8 ustawy o prawie autorskim domniemywa się, że twórcą jest osoba, której nazwisko w tym charakterze zostało umieszczone na egzemplarzach utworu lub której autorstwo zostało podane, do publicznej wiadomości lub w jakikolwiek inny sposób, w związku z rozpowszechnieniem utworu. Przepis ten zawiera domniemanie prawne, które ułatwia identyfikację twórcy utworu. Jest to jedynie procesowe ułatwienie wykazania okoliczności istotnej w rozstrzyganej sprawie, na które może powołać się każdy jej uczestnik. Jednak sięgnięcie po domniemanie staje się możliwe wówczas, gdy mamy do czynienia z utworem. Domniemanie znajduje zastosowanie do identyfikacji twórców wszelkiego rodzaju utworów, również opracowań czy zbiorów o charakterze twórczym, odnosi się ono także do twórców utworów współautorskich. Będzie miało ono też zastosowanie do utworów, które pozbawione są ochrony. Domniemanie ma charakter wzruszalny, to znaczy, że przenosi ono ciężar udowodnienia na osobę, która mu przeczy.

W praktyce

Pracownik starostwa wykonał na powiatowym przeglądzie kolęd i pastorałek kilka zdjęć, które następnie zamieścił na witrynie internetowej urzędu, lecz ich nie podpisał. Zdjęcia te w swoim artykule wykorzystał dziennikarz lokalnej gazety. Fotografie te zostały opatrzone imieniem i nazwiskiem dziennikarza. Jak skutecznie urzędnik może wykazać, że fotografie te są jego autorstwa?

W pierwszej kolejności należy zauważyć, iż zgodnie z zasadą odwróconego ciężaru dowodu to urzędnik powinien wykazać, że jest autorem zdjęć. Aby skutecznie zaprzeczyć autorstwu dziennikarza powinien on przedstawić dowód na to, iż on wykonał dane zdjęcia. Dowodem takim może być np. karta SD z aparatu, na której zostały zapisane zdjęcia.

Przeżankami domniemanie jest bądź uwidocznienie w określonym charakterze nazwiska twórcy na egzemplarzach utworu, bądź też podanie autorstwa danej osoby, do publicznej wiadomości w jakikolwiek inny sposób w związku z rozpowszechnianiem utworu⁵⁹. Na domniemanie to może powołać się każdy, nie tylko twórca, więc np. jego następca prawny, któremu przysługują autorskie prawa majątkowe.

Do modelowych przykładów oznaczenia twórcy należy: wskazanie autora publikacji pod tekstem, autora książki na jej okładce lub wstępnych stronach, architekta pod rysunkiem budynku, autora tekstów lub muzyki na okładce lub obwolucie albumu, malarza w rogu obrazu, współtwórców utworu audiowizualnego w początkowych lub końcowych napisach dzieła.

Na podstawie ust. 3 omawianego przepisu ustawodawca zamierzał umożliwić twórcy realizację swoich uprawnień bez konieczności ujawniania swojej tożsamości. Zgodnie z powszechnie reprezentowanym stanowiskiem przepis stanowi ustawową podstawę zastępstwa twórców, nie prowadząc do nabycia żadnych praw przez podmioty ich zastępujące. Zakres czynności możliwych do wykonania przez

⁵⁹ Ibidem.

ustawowego pełnomocnika jest praktycznie identyczny z uprawnieniami rzeczywistego twórcy. Wyjątkiem jest tu decydowanie odnośnie do oznaczenia utworu identyfikującego rzeczywistego twórcę⁶⁰.

W praktyce

Z zagadnieniami oznaczenia autora utworu wiąże się problem twórczości tzw. ghostwriterów, którzy odpłatnie zajmują się najczęściej przygotowaniem mów i wystąpień politykom lub tekstów spisujących cudze wspomnienia. Należy przyjąć, że w tych przypadkach dochodzi do przeniesienia praw autorskich majątkowych ghostwritera, przy jednoczesnym zrzeczeniu się wykonywania autorskich praw osobistych⁶¹. Oznacza to, że autorem zamówionej w ten sposób mowy politycznej czy wystąpienia jest osoba, która dzieło to napisała (ghostwriter), jednak z uwagi na to, iż za utwór otrzymała ona wynagrodzenie, wyraziła zgodę na to, aby w przestrzeni publicznej autorstwo utworu przypisano osobie, która mowę tą lub wystąpienie wygłosiła.

2. Współtwórczość

Nie zawsze utwór jest wynikiem twórczości jednego autora. Często wielu autorów pracuje wspólnie nad jednym dziełem bądź każdy autor przygotowuje swoją część, będącą później jednym z elementów większej całości utworu. Konsekwencją takiego stanu rzeczy jest, powstanie z mocy samego prawa, zgodnie z art. 9 ustawy o prawie autorskim, wspólnoty prawnej w odniesieniu do utworu.

Zgodnie z wyrokiem Sądu Najwyższego z 12 stycznia 1981 r., sygn. I CR 447/80 ustawa nie przewiduje dla utworów współautorskich innych zasad przyznawania ochrony niż dla takich utworów, które pochodzą od jednej osoby.⁶² Innymi słowy prawo autorskie nie określa istoty współautorstwa, pozostawiając je wykładni, ta zaś nie może przyjąć innego kryterium od obowiązujących przy utworach mających jednego twórcę. Dzieła współautorskie są nierozłączne. Podstawową przesłanką współautorstwa jest wniesienie twórczego wkładu do powstania utworu.

Kryterium identyfikacji współtwórczości dostarczył Sąd Apelacyjny w Białymstoku w wyroku z 21 listopada 2013 sygn. I ACa 455/13 wskazując, że relacja współautorstwa rodząca wspólne prawo do utworu więcej niż jednej osoby może zachodzić wówczas, gdy zasadne jest przyjęcie, że bez udziału jednego ze współautorów dzieło nie powstałoby w takim kształcie, w jakim doszło do jego odzwierciedlenia w obrocie prawnym i na rynku wydawniczym.⁶³ Inaczej rzecz ujmując, dzieło rozumiane jako skończone i konkretne nie powstałoby bez udziału współautorskiego.

Artykuł 9 ust. 1 ustawy o prawie autorskim wskazuje na domniemanie, że udziały współautorów w utworze są równe. Jednak każdy ze współtwórców może żądać określenia wielkości udziałów przez sąd, na podstawie wkładu pracy

⁶⁰ Barta, Janusz i Markiewicz, Ryszard, *Komentarz do art. 8.*, [w:] Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Komentarz, wyd. V. LEX, 2011.

⁶¹ Ibidem.

⁶² Wyrok Sądu Najwyższego z 12 stycznia 1981 r., sygn. I CR 447/80, LEX nr 64116.

⁶³ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 21 listopada 2013 r., sygn. I ACa 455/13, LEX nr 1409062.

twórczej jaką wniósł do dzieła, każdy z jego współautorów. Określenie wielkości udziałów może nastąpić w drodze powództwa o ustalenie wielkości wkładu twórczego. Poruszając się w ramach zasady swobodnego kształtowania treści stosunku prawnego, osoby uprawnione do utworu mogą w drodze porozumienia ustanowić zasady wykonywania wspólnego prawa, ustalić wymiar wkładów twórczych, wskazać zakres partycypacji każdego ze współtwórców w korzyściach z eksploatacji utworu czy ustalić sposób wykonywania prawa autorskiego do części posiadających samodzielne znaczenie⁶⁴.

W praktyce

W ramach wykonywania obowiązków służbowych starosta zlecił przygotowanie dwóm paniom zatrudnionym w dziale promocji, stworzenie książki kulinarnej z przepisami na regionalne potrawy. Jedna z pań do zleconego zadania podeszła bardzo poważnie i zebrała od lokalnych kół gospodyń wiejskich ponad 50 przepisów. Przepisy te opatrzyła autorskimi fotografiami potraw. Druga z pań, znalazła w Internecie 4 przepisy i skopiowała ich treść. Jako, że pierwsza z pań nie była zbyt biegła w obsłudze komputera wysłała drugiej przygotowany materiał mailem. Druga pani zajęła się edycją tekstu. Po skończonej pracy wysłała projekt książki szefowi. Książka wyszła pod autorstwem dwóch pań bez wyszczególniania, która z części należy do każdej. W praktyce ponad 90% książki było autorstwa pierwszej z pań. Książka szybko zyskała na popularności. Pierwsza z pań poczuła się „okradziona”, gdyż uważa, iż włożyła więcej pracy w napisanie książki. Co w takiej sytuacji może zrobić?

Pani, która jest autorką 50 przepisów może wnieść do sądu powództwo o ustalenie wielkości udziałów, każdego ze współtwórców w całości dzieła. Na dowód swojego wkładu twórczego powinna przedstawić swoją korespondencję, w której przekazała koleżance z pracy, napisaną przez nią część książki. Pani też może powołać świadków z kół gospodyń wiejskich na dowód tego, iż to ona zebrała większość przepisów.

Wykonywanie prawa autorskiego wobec wspólnego utworu wymaga zgody wszystkich współtwórców. W razie jej braku każdy ze współtwórców, niezależnie od wielkości swojego wkładu twórczego, może domagać się sądowego rozstrzygnięcia w tej kwestii. Zatem odwołując się do wcześniej przytoczonego przykładu. Zmiana formuły książki, w zakresie jej formy tj. zmiana z tekstów przepisów ze zdjęciami na wyłącznie album zdjęć potraw, wymagałaby zgody obydwu pań. Żadna z pań nie może podjąć decyzji w tym zakresie samodzielnie.

3. Utwory pracownicze

Szczególna regulacja przewidziana została w odniesieniu do utworów stworzonych w wyniku wykonywania obowiązków pracowniczych. Artykuł 12 ust. 1 ustawy o prawie autorskim wskazując, że jeżeli ustawa lub umowa o pracę nie stanowią

⁶⁴ Flisak Damian, *Komentarz do art.12.*, [w:] *Komentarz do wybranych przepisów ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*. System Informacji Prawnej LEX, 2018.

inaczej, pracodawca, którego pracownik stworzył utwór w wyniku wykonywania obowiązków ze stosunku pracy, nabywa z chwilą przyjęcia utworu autorskie prawa majątkowe w granicach wynikających z celu umowy o pracę i zgodnego zamiaru stron.

Nabywanie przez pracodawcę majątkowych praw autorskich do utworów pracowniczych nie ma charakteru pierwotnego. Pracodawca nabywa je dopiero w momencie przyjęcia powstałego już utworu pracowniczego. Powstanie utworów pracowniczych może wynikać z nawiązania stosunku pracy na podstawie umowy o pracę, powołania, mianowania czy spółdzielczej umowy o pracę, niezależnie od czasu ich trwania (w grę wchodzi zatem np. umowy na okres próbny). Zakwalifikowanie utworu jako pracowniczego nie wymaga, aby na pracowniku ciążył wyraźnie wyartykułowany (w umowie o pracę czy też w innych aktach stanowiących źródło prawa pracy, np. opisie stanowiska pracy) obowiązek tworzenia utworu, a nawet aby pracownik był wyraźnie zobowiązany do działalności twórczej. Istotne jest stwierdzenie, czy czynności, w wyniku których powstał utwór, mieściły się w zakresie obowiązków pracowniczych⁶⁵.

W praktyce

Odwołując się do przykładu dwóch pań, które stworzyły wspólnie książkę na polecenie starosty. Panie te były zatrudnione w dziale promocji starostwa na umowę o pracę. Dzieło to powstało w ramach wykonywania obowiązków służbowych. W zaistniałej sytuacji wszelkie korzyści majątkowe z powstałego dzieła przypadną starostwu. Paniom za napisanie książki nie będzie przysługiwało żadne dodatkowe wynagrodzenie.

Nie jest rozstrzygające dla kwestii zakwalifikowania utworu jako pracowniczego jego powstanie z wykorzystaniem pracowniczego sprzętu, materiałów pracodawcy, nabytych w miejscu pracy umiejętności czy w wyniku wsparcia przez pracodawcę np. technicznego, organizacyjnego czy finansowego – tak orzekł 20 czerwca 2018 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie, sygn. V ACa 18/17.⁶⁶ Z zakresu utworów pracowniczych nie można wykluczyć dzieł, które powstały poza uzgodnionymi godzinami pracy, w czasie urlopu lub poza wskazanym umową miejscem wykonywania pracy. Nabycie majątkowych praw autorskich do utworów pracowniczych następuje nie w momencie ich powstania, lecz w chwili przyjęcia ich przez pracodawcę. Co do zasady przekazanie utworu przez pracownika będzie jednocześnie oznaczało wyrażenie zgody na upublicznienie utworu. Pracownikowi nie przysługuje odrębne wynagrodzenie z tytułu stworzenia utworu pracowniczego oraz przekazania go pracodawcy⁶⁷.

Zgodnie z art. 12 ust. 2 prawa autorskiego okres w którym pracodawca, może przystąpić do rozpowszechnienia przejętego od pracownika utworu wynosi dwa lata od momentu jego faktycznego przejęcia. Jeżeli w tym okresie pracodawca nie przystąpi do rozpowszechnienia utworu, wówczas pracownik może wyznaczyć pracodawcy

⁶⁵ Ibidem

⁶⁶ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 20 czerwca 2018 r., sygn. V ACa 18/17, LEX nr 2519434.

⁶⁷ Ibidem

na piśmie termin w którym utwór ma być rozpowszechniony. Bezskuteczny upływ tego terminu powoduje, że prawa uzyskane przez pracodawcę poprzez przejęcie utworu powracają do twórcy – pracownika, wraz z własnością przedmiotu, na którym utwór utrwalono. Zasadniczy okres rozpowszechnienia tj. dwa lata od daty przyjęcia utworu może zostać zmieniony odmiennym postanowieniem w umowie o pracę. Kluczowe dla odzyskania nabytych przez pracodawcę uprawnień jest nieprzystąpienie do rozpowszechniania utworu, przy czym bez znaczenia jest istnienie winy pracodawcy w tym zakresie. Sformułowanie „przystąpienie do rozpowszechnienia” oznacza faktycznie przystąpienie do publicznego udostępnienia utworu w jakiegokolwiek formie⁶⁸.

W praktyce

Urząd miasta nie opublikował przewodnika po lokalnych zabytkach autorstwa zatrudnionego w urzędzie pracownika działu promocji. Książką zainteresowały się inne wydawnictwa i chcą kupić do niej prawa. Co w takiej sytuacji powinien zrobić urzędnik?

Urzędnik może wezwać pracodawcę na piśmie do publikacji przewodnika. Jeżeli w wyznaczonym terminie pracodawca nie opublikuje utworu, wówczas prawa autorskie utworu stworzonego w ramach obowiązków pracowniczych nijako powracają do twórcy. Oznacza to, że po upływie tego dodatkowego terminu autor będzie mógł sprzedać książkę zainteresowanemu wydawnictwu.

W kwestii opracowywania różnych projektów, utworów itp. przez pracowników samorządowych lub pracowników jednostek organizacyjnych jednostek samorządu terytorialnego, warto kwestie prawa autorskiego uregulować w umowach pracowniczych (umowa o pracę, umowa zlecenia, umowa o pracę na okres próbny i.in.), w taki sposób, aby dostarczenie utworu pracowniczego pracodawcy wiązało się z niezwłocznym jego przejęciem wobec braku zawiadomienia o wadach utworu, w oznaczonym najlepiej krótkim terminie. Można także w umowie zdefiniować utwór pracowniczy i wskazać pola jego eksploatacji na potrzeby mającego zaistnieć między stronami stosunku pracy⁶⁹.

⁶⁸ Ibidem

⁶⁹ Szewc Tomasz, *Prawo autorskie a samorząd terytorialny*, Samorząd Terytorialny, 2014, nr 7-8. s. 171-180.

3 | Rozdział III

1. Prawa autorskie osobiste

Autorskie prawa osobiste to prawo twórcy do oznaczenia utworu swoim imieniem i nazwiskiem. Prawo to powstaje z chwilą ustalenia utworu. Ochrona autorskich dóbr osobistych nie jest ograniczana w czasie i w pewnym sensie można powiedzieć, że trwa wiecznie. Autorskie prawa osobiste są tak ściśle związane z twórcą, że nie można się ich zrzec ani zbyć. Chronią one więc twórcy z utworem, przy czym chodzi o osobisty stosunek twórcy do dzieła. Ustawa wymienia następujące autorskie prawa osobiste: prawo do oznaczenia utworu swoim nazwiskiem lub pseudonimem albo do udostępnienia go anonimowo, prawo do nienaruszalności treści i formy utworu, prawo do decydowania o pierwszym publicznym udostępnieniu utworu oraz prawo do nadzoru nad sposobem korzystania z utworu⁷⁰.

W praktyce

Autor dzieła niezależnie od tego czy dzieło powstało w ramach wykonywania obowiązków służbowych, w ramach umowy o dzieło czy dzieło to powstało bez względu na inicjatywę (zamówienia dzieła) przez osoby trzecie ma prawo, aby dzieło opatrzone było jego imieniem i nazwiskiem.

Prawo do oznaczenia utworu swoim nazwiskiem lub pseudonimem albo do udostępnienia go anonimowo. Uprawnia ono twórcę do decydowania, czy utwór ma być rozpowszechniony ze wskazaniem autorstwa, czy też z zatajeniem autorstwa. Adam Mickiewicz napisał „Pana Tadeusza” niemalże 200 lat temu, ale nadal każdy ma obowiązek podpisać jego dzieło imieniem i nazwiskiem autora. Prawo to nie wygasa bowiem z uwagi na śmierć twórcy.

O plagiacie kilka słów

Szczególnym rodzajem przestępstwa popełnionym na tle prawa autorskiego jest plagiat, czyli podpisanie czyjegoś dzieła swoim imieniem i nazwiskiem i w ten sposób przypisanie sobie jego autorstwa. Autor przesyłając do druku utwór podpisany swoim nazwiskiem lub pseudonimem, tym samym wyraża zgodę, aby utwór został umieszczony z takim właśnie podpisem. Gdy autor nie chce zaś podawać swojego imienia, nazwiska czy pseudonimu, wówczas ma prawo do anonimowego

⁷⁰ <https://prawokultury.pl/kurs/autorskie-prawa-osobiste>, dostęp 10.02.2019 r.

udostępnienia dzieła⁷¹. W przypadku plagiatu możemy mówić zarówno o podpisaniu czyjegoś tekstu swoim imieniem i nazwiskiem, ale także o udostępnieniu zdjęcia autorstwa kogoś innego i podpisanie jako własne lub też nawet brak podpisu, ale udostępnienie go w ten sposób, że jednoznacznie wynika, że udostępniający chciał, aby wszyscy myśleli, że fotografia jest wykonana przez niego.

Prawo do nienaruszalności treści i formy utworu – prawo do integralności oraz rzetelnego wykorzystywania przysługuje autorom wszelkich kategorii utworów, oprócz autorów programów komputerowych. Prawo to nakazuje publikację utworu tylko w takiej formie, na jaką pozwolił autor danego utworu. Prawo to dotyczy również tytułu dzieła. Oznacza to, że bez zgody twórcy nie można czynić żadnych istotnych zmian w dziele np. usunąć postać bohatera z książki, zmienić mu imię lub istotne cechy charakteru czy też zmienić w programie graficznym kolorystykę fotografii albo wyszczuplić twarz modelki. Co istotne, w prawie do integralności nie chodzi o brak możliwości dokonania nawet najmniejszych zmian w dziele np. usunięcie błędów ortograficznych z treści artykułu prasowego do lokalnej gazety⁷².

Prawo do decydowania o pierwszym publicznym udostępnieniu utworu – celem tego prawa jest zapewnienie twórcy możliwości decydowania o ostatecznym kształcie utworu, który zostanie zakomunikowany publiczności, o sposobie i okolicznościach tego pierwszego udostępnienia. Zbyt wczesne udostępnienie utworu np. nieukończonego, bez ostatecznego zweryfikowania treści i formy, sprawdzenia (np. udostępnienie z błędami), w nieodpowiednim momencie lub formie, może narazić autora na utratę reputacji, ośmieszyć, przynieść ujmę oraz wywołać inne negatywne oceny dotyczące jego, jak i jego twórczości. Prawo to obejmuje wybór miejsca i formy, mediów, za pośrednictwem których dojdzie do pierwszego udostępnienia utworu. Realizacja tego uprawnienia odbywa się jednorazowo, bowiem pierwszy raz udostępnić utwór można wyłącznie raz. Każde następne udostępnienie będzie już tylko kolejnym⁷³.

Poza wskazanymi przez ustawę, istnieją jeszcze inne uprawnienia osobiste twórcy związane z utworem. Przede wszystkim są to: sprzeciw przeciwko zniszczeniu dzieła plastycznego (odnosi się to np. do obrazów, które jako oryginał występują tylko w jednej sztuce), dostępu do utworu znajdującego się u nabywcy (również dotyczy to dzieł malarskich), możliwość wycofania przez twórcę dzieła z obiegu. Świetnym przykładem wycofania przez twórcę dzieła z obiegu, jest wydarzenie jakie miało miejsce w 2018 roku w Londynie. Malarz działający pod pseudonimem Banksy, tuż po zakończonej licytacji swojego obraz „Dziewczynka z balonem”, na oczach zgromadzonych uczestników licytacji, zniszczył dzieło swojego autorstwa. Artysta w ramę obrazu wbudował niszczarkę, którą zdalnie uruchomił i w ten sposób dokonał zniszczenia dzieła, wprawiając w ostupienie zgromadzonych ludzi.

⁷¹ Flisak Damian, *Komentarz do art. 16.*, [w:] Komentarz do wybranych przepisów ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych. System Informacji Prawnej LEX, 2018.

⁷² <http://lookreatywni.pl/kategorie/kultura/wiez-tworcy-z-utworem/>, dostęp 10.02.2019 r.

⁷³ Flisak Damian, *Komentarz do art. 16.*, [w:] Komentarz do wybranych przepisów ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych. System Informacji Prawnej LEX, 2018.

2. Prawa autorskie majątkowe

Zgodnie z art. 17 ustawy o prawie autorskim jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, twórca przysługuje wyłączone prawo do korzystania z utworu i rozporządzania nim na wszystkich polach eksploatacji oraz do wynagrodzenia za korzystanie z utworu. Autorskie prawo jest uprawnieniem o charakterze majątkowym. Uprawnienie to zostało ukształtowane na wzór prawa własności. Jest to prawo bezwzględne co oznacza, że twórca ma wyłączone uprawnienie do korzystania z dzieła lub rozporządzania nim.

Czym jest korzystanie z utworu?

Przeczytanie zakupionej książki, obejrzenie filmu, wysłuchanie koncertu nie jest samo w sobie korzystaniem z utworu i jako takie nie podlega ograniczeniom ze strony majątkowych praw autorskich. Sytuacja ta wygląda zgoła inaczej, gdy mamy do czynienia ze zwielokrotnieniem, modyfikacją lub rozpowszechnianiem utworu, czyli np. kserowaniem pożyczonej książki, odtwarzaniem teledysku piosenki na telewizyjnym kanale muzycznym czy udostępnianiu w Internecie zdjęć. Każdy, kto chciałby korzystać w ten sposób z utworu, musi uzyskać zgodę autora lub jego następcy prawnego.

Autorskie prawo majątkowe jest skuteczne względem wszystkich – uprawniony może żądać od wszystkich osób przestrzegania jego praw, a osoby te zobowiązane są ich nie naruszać. Autorskie prawa majątkowe w przeciwieństwie do praw osobistych są zbywalne⁷⁴. Należy zaznaczyć, że zgodnie z art. 18 ust. 1 ustawy autorskie prawa majątkowe są wyłączone spod egzekucji dopóki przysługują twórcy, natomiast po śmierci twórcy, spadkobiercy mogą sprzeciwić się egzekucji z prawa autorskiego do utworu nieopublikowanego, chyba że ich sprzeciw byłby niezgodny z ujawnioną wolą twórcy co do rozpowszechnienia utworu.

Artykuł 36 ustawy o prawach autorskich wskazuje, iż majątkowe prawa autorskie z zastrzeżeniem wyjątków przewidzianych w ustawie, gasną z upływem lat siedemdziesięciu:

- od śmierci twórcy, a do utworów współautorskich – od śmierci współtwórcy, który przeżył pozostałych;
- w odniesieniu do utworu, którego twórca nie jest znany – od daty pierwszego rozpowszechnienia, chyba że pseudonim nie pozostawia wątpliwości co do tożsamości autora lub jeżeli autor ujawnił swoją tożsamość;
- w odniesieniu do utworu, do którego autorskie prawa majątkowe przysługują z mocy ustawy innej osobie niż twórca – od daty rozpowszechnienia utworu, a gdy utwór nie został rozpowszechniony – od daty jego ustalenia;
- w odniesieniu do utworu audiowizualnego – od śmierci najpóźniej zmarłej z wymienionych osób: głównego reżysera, autora scenariusza, autora dialogów, kompozytora muzyki skomponowanej do utworu audiowizualnego.

⁷⁴ <https://prawokultury.pl/kurs/autorskie-prawa-majatkowe>, dostęp 12.02.2019

- w odniesieniu do utworu słowno-muzycznego, jeżeli utwór słowny i utwór muzyczny zostały stworzone specjalnie dla danego utworu słowno-muzycznego – od śmierci później zmarłej z wymienionych osób: autora utworu słownego albo kompozytora utworu muzycznego.

Artykuł 37 wskazuje natomiast, że jeżeli bieg terminu wygaśnięcia autorskich praw majątkowych rozpoczyna się od rozpowszechnienia utworu, a gdy utwór rozpowszechniono w częściach, odcinkach, fragmentach lub wykładach, to bieg terminu przedawnienia liczy się osobno od daty rozpowszechnienia każdej z wymienionych części. Natomiast czas trwania autorskich praw majątkowych liczy się w pełnych latach następujących po roku, w którym nastąpiło zdarzenie, od którego rozpoczyna się liczenie terminów określonych w ustawie (70 lat od daty zaistnienia zdarzenia warunkującego wygaśnięcie praw autorskich).

Po wygaśnięciu ochrony, które następuje zawsze z dniem 1 stycznia kolejnego roku po upływie terminów określonych w ustawie, prawa autorskie zostają uwolnione i przechodzą do tzw. domeny publicznej. W praktyce przejście utworu do domeny publicznej oznacza możliwość swobodnego korzystania z twórczości innych osób, która od tej pory staje się dobrem wspólnym, bez konieczności zawierania stosownych umów i uiszczania wynagrodzenia⁷⁵. Więcej na temat domeny publicznej omówiono w dalszej części publikacji.

3. Porównanie autorskich praw osobistych i autorskich prawa majątkowych

Prawa autorskie osobiste	Prawa autorskie majątkowe
Związane bezpośrednio z osobą autora	Pośrednio związane z osobą autora
Nieograniczone w czasie – wieczne	Ograniczone w czasie – standardowo trwają 70 lat od daty zdarzenia warunkującego ich powstanie
Dotyczą relacji twórca – utwór	Dotyczą materii dysponowania utworem i zabraniają jego rozpowszechniania lub innej formie wykorzystywania.
Umożliwiają zachowanie niemajątkowej więzi z autorem	Dają prawo kontroli nad utworem (głównie wykorzystywanie)
Są niezbywalne – nie można z nich zrezygnować ani nikomu przekazać. Przysługują zawsze twórcy.	Mogą być przeniesione przez autora w ramach umowy o przeniesieniu praw. Są dziedziczne. W wypadkach wskazanych w ustawie przysługują innej osobie niż twórca. Można upoważnić inną osobę do korzystania z tego rodzaju praw na podstawie licencji.

⁷⁵ Sarbiński Rafał Marcin, *Komentarz do art. 36.*, [w:] Prawo autorskie. Komentarz do wybranych przepisów. Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, 2014.

4. Licencja a umowa o przeniesienie praw

Przejście autorskich praw majątkowych na osobę inną niż autor może nastąpić na podstawie umowy o przeniesienie autorskich praw majątkowych albo umowy o korzystanie z utworu, zwanej inaczej licencją.

Umowa o korzystanie z utworu, czyli licencja oznacza udzielenie zgody najczęściej przez autora utworu lub też osobę, której przynależą prawa majątkowe do dzieła (np. spadkobiercę), na korzystanie z niego. Przez udzielenie licencji osoba, do której przynależą prawa autorskie nie wyzbywa się ich – pozostają one nadal w kręgu jej uprawnień. Osoba, która kupiła od twórcy prawa do utworu (licencjobiorca) może korzystać z utworu tylko w zakresie jaki jest określony w umowie.

W praktyce

Jeżeli autor dzieła zawarł z powiatem umowę licencyjną na wyświetlenie jego filmów podczas uroczystej gali z okazji jubileuszu powiatu, to powiat ma uprawnienia do wyświetlania filmów tylko na tym wydarzeniu. Tym samym nie może tego zrobić np. podczas wizyty delegacji z miasta partnerskiego.

Licencja może mieć charakter wyłącznej, co oznacza, że licencjobiorca zastrzegł w umowie licencji, że autor może sprzedać prawo do korzystania utworu tylko na jego rzecz, z wyłączeniem innych osób trzecich.

W praktyce

Jeżeli powiat zawrze licencję wyłączną na odtwarzanie piosenki wykonywanej przez regionalny zespół, to jej autor nie będzie mógł sprzedać ani darować jej nikomu innemu.

Licencja może być również niewyłączna, wówczas autor może sprzedać prawo do korzystania z utworu nieograniczonej liczbie osób (np. ten sam film może być nadawany w telewizji przez różne stacje telewizyjne).

Z gołą inaczej przedstawia się sytuacja z jaką mamy do czynienia wówczas, gdy zdecydujemy się na umowę o przeniesienie praw majątkowych. Po podpisaniu takiej umowy, jedynym uprawnionym do korzystania w zakresie autorskich praw majątkowych z utworu staje się nabywca utworu (nie jak w przypadku licencji autor). Oznacza to, że autor traci swoje uprawnienia majątkowe na rzecz nowego nabywcy. Umowa ta ma charakter ostateczny i nieodwołalny, chociaż ustawa pozwala na odstąpienie od niej w ściśle wskazanych przypadkach. Przez podpisanie umowy tego typu autor traci wszelkie wskazane w umowie prawa majątkowe i już nie może z nich korzystać. Oczywiście autor nadal może korzystać z autorskich praw osobistych, gdyż te są niezbywalne, jednak to osoba posiadająca prawo do autorskich praw majątkowych kontroluje w jaki sposób dany utwór może być wykorzystywany. Oznacza to, że autor ma zawsze prawo do oznaczenia utworu swoim imieniem i nazwiskiem, jednak z uwagi na zawarcie umowy o przeniesienie praw autorskich, nie może czerpać już korzyści majątkowych z utworu, oraz traci możliwość decyzji o kształcie, udostępnianiu utworu itd.

W praktyce

Powiat zakupił od lokalnego artysty wykonane na zamówienie logo powiatu. Między podmiotami doszło do zawarcia umowy o przeniesienie praw majątkowych. Od momentu zawarcia umowy jedynym uprawnionym, do decydowania gdzie zamieścić logo jest urząd. Artysta ma natomiast prawo do oznaczania, że logo jest jego dziełem.

Warto zaznaczyć, że nabywca autorskich prawa majątkowych może przenieść te prawa na inną osobę trzecią, chyba, że wyraźnie zabrania mu tego treść umowy o przeniesienie praw majątkowych.⁷⁶ Oznacza to, że powiat, który zakupił logo będzie mógł je następnie sprzedać do innego zagranicznego regionu. Zgodnie z treścią art. 53 ustawy prawo autorskie umowa o przeniesienie autorskich prawa majątkowych wymaga zachowania formy pisemnej pod rygorem nieważności.

Co do zasady umowy te mają charakter odpłatny. Jeżeli z ich treści umów nie wynika wprost, że przeniesienie autorskich prawa majątkowych nastąpiło nieodpłatnie, to autor utworu ma prawo otrzymać stosowne wynagrodzenie.

Poniżej znajduje się tabelka, ukazująca różnice pomiędzy tymi dwoma typami umów.

Umowa o korzystanie z utworu (licencja)	Umowa o przeniesienie praw majątkowych
Upoważnia do korzystania z autorskich praw majątkowych (na określonym polu eksploatacji) – zbywca zachowuje te prawa	Przenosi określone prawa majątkowe do utworu (na określonym polu eksploatacji) – zbywca traci te prawa
Druga strona umowy (licencjobiorca) jest jedynie upoważniona do korzystania z tych praw	Druga strona umowy (nabywca) staje się podmiotem tych praw
Można udzielić wielu licencji na określonym polu eksploatacji, o ile mają one charakter niewyłączny	Nie można przenieść tych samych praw na dwie różne osoby
O ile nie jest jasno wskazane w umowie, że ma charakter nieodpłatny, twórcy należy się wynagrodzenie	O ile nie jest jasno wskazane w umowie, że ma charakter nieodpłatny, twórcy należy się wynagrodzenie

W praktyce

Umowę o przeniesienie praw majątkowych można porównać do umowy sprzedaży mieszkania. Poprzez sprzedaż, właściciel mieszkania przenosi na inną osobę wszelkie prawa majątkowe jakie związane są z mieszkaniem. Natomiast umowę o korzystanie z utworu (licencję) można porównać do umowy wynajmu mieszkania. Wynajmujący może w ograniczonym zakresie korzystać odpłatnie z mieszkania, jednak nie zmienia się jego właściciel. Porównanie to całkowicie można przenieść na sytuację jaka kształtuje się na gruncie prawa autorskiego pomiędzy właścicielem utworu a osobą, która nabyła prawa do korzystania z niego.

⁷⁶ Ibidem.

4 | Rozdział IV

1. Domena publiczna

Domenę publiczną można rozumieć jako dobro całej ludzkości. Daje ona wszystkim obywatelom nieograniczone prawo do dzieł, których wykorzystanie nie podlega restrykcjom i ograniczeniom, ponieważ prawa majątkowe do twórczości wygasły lub twórczość ta nigdy nie była lub nie jest przedmiotem prawa autorskiego. Dzieła znajdujące się w domenie publicznej są udostępniane i każdy może z nich w legalny sposób, nieodpłatnie korzystać. Korzystając z utworów należących do kategorii domeny publicznej nie musimy obawiać się, że złamiemy czyjeś prawo autorskie.

W domenie publicznej znajdują się te dzieła, które nigdy nie były objęte autorskim prawem majątkowym oraz te, w przypadku których ograniczenia wynikające z tego prawa już wygasły. Przykłady utworów w domenie publicznej, które nigdy nie zostały objęte autorskim prawem majątkowym: *Odprawa posłów greckich* Jana Kochanowskiego, *Dama z gronostajem* autorstwa Leonardo da Vinci, natomiast wśród utworów co do, których autorskie prawa majątkowe już wygasły możemy zaliczyć: tekst kolędy *Bóg się rodzi* Tadeusza Karpińskiego, *Bitwa pod Grunwaldem* Jana Matejki, *Obrachunki fredrowskie* Tadeusza Boya – Żeleńskiego.

Autorskie prawa majątkowe wygasają z końcem roku kalendarzowego, dlatego 1 stycznia każdego roku zbiór domeny publicznej powiększa się o kolejne dzieła, do których autorskie prawa majątkowe wygasły z końcem roku poprzedniego.

Z początkiem 2019 roku do domeny publicznej przeszły dzieła twórców zmarłych w 1948 roku, m.in.:

- architekta Adolfa Szyszko Bohusza,
- filmowca Siergieja Eisensteina,
- antropolożki Ruth Benedict,
- Maximiliana Lenza – austriackiego malarza, grafika i rzeźbiarza.⁷⁷

W praktyce

O tym czy utwór należy do kategorii domeny publicznej możemy przekonać się w łatwy sposób, korzystając ze strony <https://domenapubliczna.org/zasoby/>. Strona ta zawiera w sobie katalog kilku wyszukiwarek dzieł znajdujących się w domenie publicznej. Wyszukiwarki te podzielone są ze względu na kategorię utworu

⁷⁷ <http://lookreatywni.pl/kategorie/prawo-autorskie/co-to-jest-domena-publiczna/>, dostęp 22.01.2019 r.

(oddzielnie film, muzyka, grafika, książki itd.). Wybierając odpowiednią kategorię możemy poszukać czy dany utwór należy do domeny publicznej czy też nie.

W tym miejscu warto też wspomnieć o zasobach Narodowego Archiwum Cyfrowego. Instytucja ta zajmuje się przechowywaniem, udostępnianiem i ewidencjonowaniem dokumentacji fotograficznej i audiowizualnej oraz digitalizacji analogowych materiałów archiwalnych, przejmowaniu i wieczystym przechowywaniu dokumentacji elektronicznej. W zbiorach tych znajduje się np. 15 mln zdjęć z okresu od lat czterdziestych XIX wieku aż po czasy współczesne, 40 tys. nagrań czy 2,4 tys. filmów. Narodowe Archiwum Państwowe co jakiś czas udostępnia materiały, które nie są chronione przez prawa autorskie. Materiały te trafiają do domeny publicznej, dlatego można z nich korzystać w dowolny sposób. Oczywiście korzystając z takich materiałów należy przestrzegać osobistych praw autorskich, czyli z zachowaniem informacji o autorze fotografii.⁷⁸

2. Dozwolony użytek

Dozwolony użytek jest formą ograniczenia autorskich praw majątkowych i daje nam możliwość korzystania z chronionego prawami utworu bez konieczności uzyskiwania zgody podmiotu uprawnionego. Rozróżniamy zasadniczo dwa typy dozwolonego użytku: dozwolony użytek publiczny i osobisty.

Dozwolony użytek publiczny to możliwość korzystania z dzieła bez zgody uprawnionego podmiotu ze względu na ważny interes publiczny oraz potrzeby kulturalno-oświatowe. W ramach tzw. dozwolonego użytku publicznego trzeba wymienić takie uprawnienia jak prawo cytatu, przedruk, przywileje należne bibliotekom, dozwolony użytek w celach naukowych (tzw. dozwolony użytek szkolny), dozwolony użytek dla dobra osób niepełnosprawnych, dozwolony użytek w sferze nadawania utworu czy też rozpowszechniania.

3. Dozwolony użytek osobisty

Kwestię dozwolonego użytku reguluje art. 23 ustawy prawo autorskie, który stanowi, że bez zezwolenia twórcy można nieodpłatnie korzystać z już rozpowszechnionego utworu w zakresie własnego użytku osobistego. Ustawodawca zaznacza jednak, że dozwolony użytek nie obejmuje budowania według cudzego utworu architektonicznego i architektoniczno – urbanistycznego oraz do korzystania z elektronicznych baz danych, chyba, że dotyczy to własnego użytku naukowego niezwiązanego z celem zarobkowym. Zakres własnego dozwolonego użytku osobistego, obejmuje korzystanie z pojedynczych utworów przez krąg osób pozostających w związku osobistych relacji, w szczególności pokrewieństwa, powinowactwa i stosunku towarzyskiego.

Na tle art. 23 można zadać pytanie czy użytek dla własnych celów zawodowych można uznać za mieszczący się w granicach własnego użytku osobistego?

⁷⁸ https://pl.wikipedia.org/wiki/Narodowe_Archiwum_Cyfrowe, dostęp 26.07.2019 r.

Zgodnie ze stanowiskiem doktryny wykorzystywanie wiadomości uzyskanych z fachowego czasopisma dla prawników, poprzez wykonanie odbitki (ksera) artykułu w późniejszych celach zawodowych, można uznać za mieszczący się w kategorii własnego użytku osobistego. Zatem granice dozwolonego użytku osobistego obejmują także użytek w celach zawodowych.

W praktyce

Sprawa przedstawia się nieco inaczej w sytuacji gdy zakład pracy, np. Powiatowy Urząd Pracy w celu szkolenia swoich pracowników, wykona określoną liczbę kopii materiałów. Zakład taki wówczas powinien uzyskać zezwolenie na wykorzystanie i dokonanie kopii materiałów szkoleniowych.

Natomiast gdy mamy do czynienia, z placówka wyłącznie oświatowa bądź naukowa, to placówka taka do swoich celów może, na odmiennych zasadach, wykonywać kopie materiałów, pod warunkiem, że ich wykorzystanie będzie miało charakter szkoleniowy. Przyjmuje się, że uprawniony do własnego użytku osobistego może zlecić sporządzenie egzemplarzy utworu innemu podmiotowi, np. w punkcie kserograficznym⁷⁹.

Zakres osób objętych dozwolonym użytkowaniem osobistym jest ujęty dość szeroko. Obejmuje on zarówno osoby powiązane ze sobą więzami pokrewieństwa, powinowactwa, ale także i osoby związane stosunkiem towarzyskim. O ile nie stwarza problemu wskazanie, kto jest krewnym i powinowatym, o tyle pochylenia się wymaga pojęcie stosunek towarzyski – czym jest i kogo dotyczy? Dla przyjęcia stosunków towarzyskich niezbędne jest podtrzymywanie więzów przez pewien czas. Zawiązanie prywatnego klubu miłośników filmów z lat dwudziestych XX wieku i stała wymiana między członkami takiego klubu, nośników z nagranyymi filmami w postaci dzieł chronionych prawem autorskim nie może być uznana za działalność w ramach stosunków towarzyskich, skoro nie wszyscy członkowie znają się i utrzymują z sobą kontakty towarzyskie⁸⁰. Stosunek towarzyski powinien mieć charakter bezpośredni, dlatego przyjaciele przyjaciół nie mogą zostać zaliczeni do kręgu wskazanego w art. 23 ust. 2 prawa autorskiego⁸¹. Zatem pod pojęciem stosunku towarzyskiego należy rozumieć faktyczne relacje bliższe bądź dalsze między ograniczonym kręgiem osób np. koleżanki z pracy, sąsiedzi itp.

W praktyce

Rozpowszechniona ostatnio wymiana plików muzycznych w Internecie np. poprzez serwis typu Chomikuj wywołuje wiele kontrowersji, związanych także z granicami dozwolonego użytku prywatnego. O ile plik jest przesłany pocztą

⁷⁹ Sarbiński Rafał Marcin, *Komentarz do art. 23.*, [w:] Prawo autorskie. Komentarz do wybranych przepisów. Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, 2014.

⁸⁰ Flisak Damian, *Komentarz do art.23.*, [w:] Komentarz do wybranych przepisów ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych. System Informacji Prawnej LEX, 2018.

⁸¹ Sarbiński Rafał Marcin, *Komentarz do art. 23.*, [w:] Prawo autorskie. Komentarz do wybranych przepisów. Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, 2014.

elektroniczną w ramach indywidualnej komunikacji (np. poprzez wiadomość e-mail) osobie pozostającej z wysyłającym w stosunkach rodzinnych lub towarzyskich, mamy do czynienia z użytkowaniem prywatnym. Jeśli natomiast użytkownik Internetu umieści plik muzyczny na serwerze w taki sposób, aby dostęp do niego miały osoby, z którymi nie łączą go żadne związki personalne, to takie korzystanie przekracza ramy omawianego artykułu i stanowi naruszenie autorskich praw majątkowych⁸².

Zakres dozwolonego użytku osobistego musi być za każdym razem rozpatrywany indywidualnie na gruncie konkretnego stanu faktycznego. Granicę wykorzystywania utworu w ramach dozwolonego użytku wyznacza art. 35 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych, który stanowi, że dozwolony użytek nie może naruszać normalnego korzystania z utworów lub godzić w słusne interesy jego twórcy. Z sytuacjami wyłączonymi spod możliwości powołania się na wyłączenie wynika z dozwolonego użytku osobistego będziemy mieli więc w wypadku: udostępniania utworu członkom dalszej rodziny, z którymi nie utrzymuje się bliższych kontaktów, lub wszystkim znajomym, w skali wykraczającej poza rzeczywiste potrzeby np. jeżeli mamy świadomość, iż utwór ten zostanie przekazany „znajomym znajomym”⁸³.

W praktyce

Oczywiście w przypadku urzędów gmin i starostw powiatowych korzystanie z dozwolonego użytku będzie mocno ograniczone. Nie będzie korzystało z ochrony na gruncie dozwolonego użytku osobistego odtwarzanie utworów muzycznych podczas uroczystości otwarcia nowego szpitala. Nie można również w ramach dozwolonego użytku osobistego kserować dla wszystkich pracowników książek z informacjami przydatnymi w codziennej pracy urzędniczej. Należy pamiętać, że dozwolony użytek osobisty dotyczy wyłącznie osób, które pozostają ze sobą w stałych stosunkach towarzyskich – zarówno rodzinnych jak i prywatnych.

4. Prawo cytatu

Artykuł 29 ustawy o prawie autorskim stanowi, że wolno przytaczać w utworach stanowiących samoistną całość urywki rozpowszechnionych utworów oraz rozpowszechnione już twory plastyczne, fotograficzne, lub drobne twory w całości, w zakresie uzasadnionym celami cytatu, takimi jak analiza wyjaśnienie, polemika, analiza krytyczna lub naukowa lub nauczanie.

Czym jest cytat?

Cytałem jest przytoczenie w dziele własnym, w całości lub w części, cudzej pracy, przy spełnieniu warunków tj. podanie twórcy i źródła. Innymi słowy jest to przejęcie wyników cudzej działalności twórczej bez wprowadzania żadnych zmian.

⁸² Ibidem

⁸³ Wasilewski Piotr, *Komentarz do art. 23*, [w:] *Przejście autorskich praw majątkowych i dozwolony użytek chronionych utworów. Komentarz do wybranych przepisów*. Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, 2012.

Jeżeli osoba, która korzysta z cudzego utworu, nie wskaże, iż skopiowany fragment nie jest jej autorstwa, wówczas mamy do czynienia z plagiatem. Natomiast jeżeli fragment ten zostanie oznaczony błędnie np. poprzez niepełne podanie źródła lub pomyłony zostanie autor cytowanego dzieła, wówczas występuje naruszenie osobistych praw autorskich.

Cytat dozwolony jest w utworze stanowiącym samoistną całość. Nie stanowi zatem wykonanie prawa cytatu, przytoczenie jedynie cytowanego fragmentu bez dodania treści od siebie. Celem prawa cytatu jest bowiem stworzenia możliwości działalności twórczej w dziedzinie analizy i krytyki. Stąd też opublikowanie całego cudzego artykułu z własnym bardzo krótkim podsumowaniem nie mieści się w ramach dozwolonego prawa cytatu, a co najwyżej może podlegać zasadom rządzącym przedrukiem⁸⁴.

Zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego wyrażanym w wyroku z 23 listopada 2004 r., sygn. I CK 232/04 dopuszczalne jest przytoczenie cudzego utworu nawet w całości przy czym, przytaczany utwór musi pozostać w takim stosunku do wkładu twórczości własnej, aby nie było wątpliwości, co do tego, że powstało własne nowe dzieło⁸⁵.

Cel cytatu decyduje o jego dozwolonych rozmiarach. Wyjaśnienie i nauczanie zakłada, że cytat ma służyć informacji, ugruntowaniu własnego poglądu, uczynieniu własnych wywodów bardziej zrozumiałymi. Cel wyjaśnienia oznacza natomiast, że bez cytatu dzieło byłoby w danym fragmencie niejasne bądź trudne do zrozumienia dla przeciętnego odbiorcy. Ocena dozwolonego zakresu zapożyczenia z cudzego dzieła może być dokonana zawsze w odniesieniu do konkretnego przypadku⁸⁶.

5. Prawo przedruku

Artykuł 25 prawa autorskiego ustanawia prawo przedruku. Prawo przedruku określa, iż można rozpowszechniać w celach informacyjnych w prasie, radiu i telewizji już rozpowszechnione: sprawozdania o aktualnych wydarzeniach, artykuły na aktualne tematy religijne, gospodarcze i polityczne, chyba, że zostało wyraźnie zastrzeżone, iż ich dalsze rozpowszechnianie jest zabronione, aktualne wypowiedzi i fotografie reporterskie, a także krótkie wyciągi ze sprawozdań i artykułów, przeglądy publikacji i utworów rozpowszechnionych oraz krótkie streszczenia rozpowszechnionych utworów.

Na wstępie należy wskazać jakich utworów w ogóle dotyczy prawo przedruku. Pierwszy warunek wskazuje, że aby można było skorzystać z prawa przedruku należy odwołać się do utworu, który jest już rozpowszechniony. Drugi warunek wskazuje na zaistnienie przesłanki aktualności – wszelkie formy rozpowszechniania, których dotyczy prawo przedruku odnoszą się jedynie do materiałów aktualnych. Aktualne są artykuły o przedmiocie, który w danej chwili budzi zainteresowanie publiczne. Zatem artykuły naukowe, choćby dotyczyły zagadnień z życia bieżącego nie są aktualne, ze względu na sposób prezentowania informacji. Do artykułów aktualnych

⁸⁴ Ibidem

⁸⁵ Wyrok Sądu Najwyższego z 23 listopada 2004 r., sygn. I CK 232/04, LEX nr 157362.

⁸⁶ Flisak Damian, *Komentarz do art.29.*, [w:] Komentarz do wybranych przepisów ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych. System Informacji Prawnej LEX, 2018.

należą wszelkie materiały dotyczące wydarzeń dnia, powtarzane w serwisach prasowych na całym świecie lub w serwisach lokalnych⁸⁷.

W praktyce

Można w ramach prawa przedruku udostępnić w lokalnym portalu miejskim informacje o katastrofie komunikacyjnej, natomiast z prawa przedruku nie będzie korzystał już wywiad udzielony przez starostę do lokalnej gazety. Wykorzystanie sprawozdań dotyczących wydarzeń nie może być objęte licencją z prawa przedruku, po upływie dłuższego czasu np. tygodnia od wydarzenia.

Podobnie sprawa wygląda w przypadku przedruku zdjęć reporterskich. Zdjęcie reporterskie ma być jakby świadkiem rozgrywanego wydarzenia i dlatego służy najczęściej jako dodatkowe udokumentowanie bieżących wiadomości podawanych w środkach masowej komunikacji. Aktualne fotografie reporterskie to zdjęcia przedstawiające wydarzenia rozgrywające się na oczach fotografa⁸⁸. Nie korzystają z prawa przedruku fotografie archiwalne. Należy zauważyć, że prawo przedruku nie wyłącza autorskich praw majątkowych autora fotografii, zatem w praktyce często trzeba będzie zdjęcia te najzwyczajniej kupić.

Wolności rozpowszechniania w środkach masowego przekazu podlegają artykuły, czyli oryginalne utwory dziennikarskie. Nie są artykułami sprawozdania, komunikaty, kroniki, recenzje, glosy, reportaże, odpowiedzi na listy czytelników. Nie można dokonywać przedruku artykułów, choćby aktualnych, na tematy medyczne, sportowe, prawne⁸⁹.

Należy zaznaczyć, że prawo przedruku zezwala także na rozpowszechnianie w prasie mów wygłoszonych na zebraniach publicznych i rozprawach. Zebranie i rozprawa są publiczne, jeśli do udziału w nich może być dopuszczony każdy, kto zechce. Ograniczenia dotyczące liczby uczestników, ze względu na rozmiary sali lub wymóg odpłatności, nie wyłączają publicznego charakteru zebrania. Mową jest zaś dłuższa wypowiedź okolicznościowa, zwykle o charakterze uroczystym, a więc np. mowa sejmowa. Mowa musi być wygłoszona, zatem nie można rozpowszechniać na mocy tego przepisu mowy jedynie przygotowanej na papierze. Również zakres zastosowania tego przepisu musi być ograniczony przez cel informacyjny. Znajduje on przede wszystkim praktyczne zastosowanie do przemówień wygłaszanych w trakcie politycznych zgromadzeń, zebrań związkowych, stowarzyszeń i innych organizacji⁹⁰.

W praktyce

Z prawa przedruku będzie mógł korzystać dziennikarz, który był obecny na posiedzeniu rady powiatu i który przygotował z tego posiedzenia, notatkę prasową.

⁸⁷ Barta, Janusz i Markiewicz, Ryszard, *Komentarz do art. 25.*, [w:] Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Komentarz, wyd. V. LEX, 2011.

⁸⁸ Flisak Damian, *Komentarz do art. 25.*, [w:] Komentarz do wybranych przepisów ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych. System Informacji Prawnej LEX, 2018.

⁸⁹ Barta, Janusz i Markiewicz, Ryszard, *Komentarz do art. 25.*, [w:] Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Komentarz, wyd. V. LEX, 2011.

⁹⁰ Ibidem.

6. Dozwolony użytek przysługujący bibliotekom i szkołom

W ramach art. 28 ustawy o prawie autorskim szkołom i bibliotekom przysługują trzy rodzaje uprawnień.

Pierwszym z nich jest możliwość nieodpłatnego udostępniania w zakresie swoich zadań statutowych już rozpowszechnionych utworów. Nieodpłatnością nie będzie pobieranie opłat związanych z kosztami obsługi samego udostępniania zbiorów np. związanych z zapisem czy wystawieniem karty użytkownika, natomiast poza granicami komentowanego przepisu z pewnością będzie mieściło się pobieranie opłat w celu wygenerowania zysku. Udostępnianie, podobnie zresztą jak i użyczenie, dotyczyć może wyłącznie egzemplarzy, a zatem utworów zapisanych na nośnikach materialnych. Wyklucza to możliwość udostępniania zasobów poprzez Internet np. w formie popularnych e-booków, nie wyklucza to jednak samego postępowania się utworami w postaci cyfrowej, o ile oczywiście mają one postać zmaterializowaną np. w postaci pliku mp3 zapisanego na płycie CD lub DVD⁹¹.

Drugim uprawnieniem przysługującym bibliotekom i szkołom jest możliwość samodzielnego sporządzania lub zlecenia sporządzania egzemplarzy rozpowszechnionych utworów w celu uzupełnienia, zachowania lub ochrony własnych zbiorów. W praktyce oznacza to, że jednostki te mogą dokonywać zwielokrotnienia (kopii) utworów. W świetle tego możliwym będzie stworzenie materialnej kopii np. w postaci zapisu na płycie CD, utworu pierwotnie rozpowszechnionego bez użycia egzemplarza, np. wyłącznie w Internecie. Dozwolone będzie również tworzenie cyfrowych egzemplarzy utworów mających dotychczas postać wyłącznie analogową tzw. digitalizacja np. poprzez skanowanie. Wytwarzanie egzemplarzy może być przy tym dokonywane samodzielnie lub też na zlecenie, przez podmioty trzecie. Warto zaznaczyć, że ustawa wprost nie nakłada ograniczeń ilościowych sporządzanych egzemplarzy⁹².

Trzecim uprawnieniem przysługującym wskazanym podmiotom jest możliwość udostępniania zbiorów do celów badawczych lub poznawczych za pośrednictwem końcówek systemu informatycznego (terminali) znajdujących się na terenie szkół lub bibliotek. Wymieniona regulacja upoważnia do udostępniania zbiorów mających postać cyfrową w wewnętrznych sieciach, do których dostęp możliwy jest wyłącznie na terenie biblioteki, archiwum czy szkoły. Liberalna wykładnia tego przepisu nie wyklucza możliwości udostępniania zbiorów w technologii bezprzewodowej – zamkniętej sieci WiFi, o ile jej zasięg będzie ograniczony do ściśle określonego obszaru. Artykuł 28 nie zezwala na powszechne udostępnianie zbiorów on-line za pomocą Internetu i nie może legitymizować działalności bibliotek cyfrowych, do których dostęp nie jest uzależniony od fizycznego przebywania na terenie biblioteki lub szkoły⁹³.

⁹¹ Wasilewski Piotr, *Komentarz do art. 28.*, [w:] *Przejście autorskich praw majątkowych i dozwolony użytek chronionych utworów. Komentarz do wybranych przepisów*. Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, 2012.

⁹² *Ibidem*

⁹³ *Ibidem*

W praktyce

Czy nauczyciel może wykorzystywać fragmenty cudzych utworów w ramach zadań/ćwiczeń dla uczniów? Tak, nauczyciel ma takie prawo w ramach dozwolonego użytku publicznego. Nauczyciel może wykorzystywać cudze utwory, ale tylko pod warunkiem, że wykorzystywane będą one wyłącznie do celów dydaktycznych. Należy jednak pamiętać, że w takim przypadku nauczyciel zobowiązany jest do oznaczenia autora utworu i jego źródła.

Czy uczniowie mogą wzajemnie pożyczać sobie kserokopię podręczników? Odpowiedź na to pytanie jest również twierdząca. Uczniowie mogą przekazywać sobie kserokopie podręcznika w ramach tzw. dozwolonego użytku prywatnego. Należy również pamiętać, że uczniowie muszą pozostawać ze sobą w stosunkach towarzyskich. Jednak działanie takie musi mieć charakter niekomercyjny. W praktyce oznacza to, że uczeń za skserowanie książki może otrzymać od kolegi, jedynie równowartość tego ile kosztowała usługa ksero, nie może natomiast powiększyć tej kwoty o swoje wynagrodzenie za trud.

7. Dozwolony użytek podczas ceremonii i uroczystości

Artykuł 31 ustawy o prawie autorskim wskazuje na kolejne wyłączenie w zakresie dozwolonego użytku, jakim jest wykorzystywanie utworów podczas ceremonii i uroczystości. Przepis ten w ustępie pierwszym stanowi, iż wolno korzystać z utworów podczas ceremonii religijnych oraz oficjalnych uroczystości organizowanych przez władze publiczne, jeżeli nie łączy się to pośrednio lub bezpośrednio z osiągnięciem korzyści majątkowych. Ustęp drugi wskazuje natomiast, że wolno nieodpłatnie publicznie wykonywać lub odtwarzać przy pomocy nośników lub urządzeń znajdujących się w tym samym miejscu co publiczność, rozpowszechnione już utwory podczas imprez szkolnych oraz akademickich, jeżeli nie łączy się to bezpośrednio lub pośrednio z osiągnięciem korzyści majątkowych i artyści wykonawcy oraz osoby odtwarzające utwory nie otrzymują za to wynagrodzenia. Wyłączenia te nie dotyczą jednak korzystania z utworów podczas imprez reklamowych, promocyjnych i wyborczych.

Omawiane prawo dozwolonego użytku ma zastosowanie do wszystkich kategorii utworów, w tym również do programów komputerowych. W praktyce obejmuje ono te kategorie utworów, które mogą być wykonywane, a zatem będą to utwory: literackie, muzyczne, słowno-muzyczne, sceniczne, sceniczno-muzyczne, choreograficzne i pantomimiczne. Przepis nie określa wprost podmiotu uprawnionego z tytułu tej postaci dozwolonego użytku. Należy przyjąć, że uprawnionym jest każda osoba, która będzie w stanie wykonać utwór na żywo. Będą to zatem wszelkiego rodzaju artyści profesjonalni np. piosenkarze, aktorzy, dobierane specjalnie do wykonywania danego utworu grupy np. chór koła gospodyń wiejskich, różnego rodzaju amatorzy np. lokalne zespoły taneczno – instrumentalne. Niniejsza postać dozwolonego użytku obejmuje wyłącznie jedno pole eksploatacji, jakim jest publiczne rozpowszechnianie utworów.

W praktyce

Czy można udostępnić w Internecie film zawierający relację ze szkolnej akademii, na której uczniowie śpiewali piosenki, korzystające z ochrony praw autorskich?

Odpowiedź na to pytanie brzmi nie. Jeżeli w szkole podczas tzw. akademii, uroczystości związanych z rozpoczęciem, zakończeniem roku szkolnego, obchodów święta szkoły zostaną publicznie wykonane na żywo utwory czy to przez uczniów, czy też zaproszonych gości, to omawiany przepis nie będzie stanowił podstawy umieszczania relacji (zawierających zapis wykorzystanych podczas tych wydarzeń utworów) na stronie internetowej szkoły podstawowej czy w lokalnym radio lub telewizji szkolnej⁹⁴.

Przepis dotyczy wykonywania utworów podczas trzech kategorii wydarzeń, przy czym należy zaznaczyć, że nie ma w tym wypadku znaczenia liczba osób biorąca udział w danym wydarzeniu.

Do pierwszej kategorii należą ceremonie religijne, czyli wydarzenia związane z uroczystościami religijnymi, sprawowaniem obrzędów religijnych np. wykonywanie utworów podczas mszy, pielgrzymki, modlitwy, pogrzebu, ślubu itp., (ale już nie podczas wesela). Wykonywanie to może odbywać się zarówno w miejscach tradycyjnie przeznaczonych do sprawowania kultu, tj. w kościołach, bazylikach, jak i poza nimi, np. w trakcie procesji.

Do drugiej kategorii należą imprezy szkolne i akademickie, czyli wydarzenia organizowane przez szkoły i uczelnie – w tym także przedszkola, niezależnie od tego czy mają one status państwowy czy prywatny. Zatem do kategorii tej będą należały przedstawienia, jasełka, szkolne konkursy talentów, ale również studniówki i imprezy towarzyszące tzw. dniom otwartej szkoły. Imprezy te zasadniczo powinny się odbywać na terenie szkoły, a jedynie wyjątkowo w pomieszczeniach pozaszkolnych wynajętych na potrzeby przeprowadzenia imprezy. Zastosowanie przepisu nie eliminuje okoliczność, że impreza o wskazanym charakterze będzie dostępna, prócz grona uczniowskiego i nauczycielskiego, również dla pozostałych osób.

Trzecią kategorią są oficjalne uroczystości państwowe. Kategoria ta jest niezwykle pojemna i obejmuje nie tylko uroczystości państwowe urządzone z okazji państwowych lecz także np. uroczystości związane z rocznicami ważnych wydarzeń militarnych, politycznych, oficjalnych pogrzebów państwowych, wizyt przywódców państwowych. Wskazane uroczystości mogą być organizowane przez podmioty państwowe i mogą odbywać się w Polsce, ale i na terenie polskich placówek dyplomatycznych usytuowanych poza polskimi granicami. Należy podkreślić, że nie każda impreza odbywająca się pod patronatem władz państwa, np. wójta czy starosty, będzie miała charakter oficjalnych uroczystości państwowych⁹⁵.

⁹⁴ Flisak Damian, *Komentarz do art. 31.*, [w:] *Komentarz do wybranych przepisów ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*. System Informacji Prawnej LEX, 2018.

⁹⁵ *Ibidem*

W praktyce

Czy można na powiatowych zawodach strażackich przeprowadzanych pod patronatem starosty, korzystać z popularnych utworów muzycznych, odtwarzając piosenki w przerwach między konkurencjami?

Impreza tego typu pomimo jej prowadzenia pod oficjalnym patronatem starosty nie ma charakteru oficjalnych uroczystości państwowych, zatem aby uzyskać możliwość odtwarzania piosenek należy uzyskać do nich legalny dostęp. W praktyce najłatwiej będzie umieścić opłatę na rzecz ZAIKS'u o czym w dalszej części publikacji.

Czy można w ramach dozwolonego użytku rozpowszechniać utwory na imprezach odbywających się np. co tydzień?

W omawianym przepisie chodzi przede wszystkim o wykonania okazjonalne a nie cyklicznie powtarzające się, choćby ich program za każdym razem był inny. Dlatego nie można skorzystać z możliwości wskazanej w art. 31 jeżeli organizuje się w szkole stałe poranki literackie czy podczas cyklicznych miesięcznic smoleńskich⁹⁶.

Czy jeżeli artysta otrzyma wynagrodzenie za wykonanie utworu, to czy wówczas wykonanie to mieści się w ramach dozwolonego użytku?

Przesłanka nieotrzymywania wynagrodzenia przez artystów wykonawców odnosi się do każdej formy wynagrodzenia wypłacanego zarówno na podstawie umowy o pracę, jak i umów cywilnoprawnych i dotyczy każdego z wykonawców np. chórów, organistów podczas ceremonii kościelnych. Jeżeli choćby część wykonawców jest opłacana, wyklucza to możliwość powołania się na omawianą postać dozwolonego użytku⁹⁷.

Jaki cel ma wyłączenie imprez promocyjnych i reklamowych spod zakresu dozwolonego użytku określonego w art. 31?

Wyłączenie obejmujące imprezy promocyjne i reklamowe ma na celu przede wszystkim ochronę interesów majątkowych autorów, których utwory byłyby wykonywane podczas takich wydarzeń. Z kolei w przypadku imprez wyborczych chodzi dodatkowo, o ochronę sfery interesów osobistych twórców wykorzystanych utworów, aby nie łączyć ich twórczości z daną orientacją polityczną⁹⁸. Nie trudno wyobrazić sobie sytuację, w której dany artysta mający poglądy liberalne, nie chce być kojarzony z partią o poglądach prawicowych (i na odwrót).

8. Korzystanie z utworów w związku z odbudową lub remontem obiektu budowlanego

Artykuł 33⁵ ustawy o prawie autorskim wprowadza możliwość korzystania z utworu w postaci obiektu budowlanego, jego rysunku, planu lub innego ustalenia, w celu odbudowy lub remontu tego obiektu budowlanego.

⁹⁶ Barta, Janusz i Markiewicz, Ryszard, *Komentarz do art. 31.*, [w:] Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Komentarz, wyd. V. LEX, 2011.

⁹⁷ Flisak Damian, *Komentarz do art. 31.*, [w:] Komentarz do wybranych przepisów ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych. System Informacji Prawnej LEX, 2018.

⁹⁸ Ibidem.

Przez odbudowę należy rozumieć przywrócenie obiektowi budowlanemu jego pierwotnego kształtu z uwagi na zaistniałe zniszczenie budynku. Zniszczenie może mieć charakter całkowity lub częściowy. Nie ma przy tym znaczenia, z jakich przyczyn doszło do zniszczenia i czy były to przyczyny zawinione przez właściciela. Celem odbudowy ma być odtworzenie budynku w kształcie zgodnym z utworem architektonicznym, który określił jego poprzedni wygląd. Zatem nie jest możliwym na gruncie tego przepisu dokonywanie żadnych modyfikacji w obiekcie. Odbudowa obiektu budowlanego musi mieć miejsce dokładnie na tej samej lokalizacji co uprzednio wzniesiony budynek. Przez remont rozumie się natomiast wykonywanie w istniejącym obiekcie budowlanym robót budowlanych polegających na odtworzeniu stanu pierwotnego, a niestanowiących bieżącej konserwacji, przy czym dopuszcza się stosowanie wyrobów budowlanych innych, niż użyty w stanie pierwotnym⁹⁹.

W praktyce

Na skutek powodzi ucierpiał budynek liceum ogólnokształcącego. W ramach odbudowy starosta postanowił „udoskonalic” budynek poprzez dobudowanie dodatkowego wejścia do budynku. Czy w takiej sytuacji możliwe jest skorzystanie ze starych planów budynków?

Nie, sytuacja taka nie zezwala na wykorzystanie starych planów, z uwagi na to, iż planowana jest modernizacja obiektu. W takiej sytuacji starosta powinien zakupić nowe plany budowlane bądź też skorzystać ze starych planów i wyremontować budynek bez wprowadzania żadnych modyfikacji.

W praktyce najwięcej problemów powstaje w przypadku modernizacji obiektów budowlanych o których trudno jest jednoznacznie powiedzieć, czy są remontem czy przebudową. Pomocne w tym zakresie okazują się wymogi postępowania administracyjnego poprzedzającego rozpoczęcie robót budowlanych. Remont obiektu budowlanego wymaga bowiem jedynie zgłoszenia, natomiast przebudowa wymaga pozwolenia na budowę. Przebudowa obiektu budowlanego pozostaje poza zakresem regulacji komentowanego przepisu. Jej dokonywanie bez zgody twórcy stanowi naruszenie jego autorskich praw osobistych¹⁰⁰.

9. Obowiązki w przypadku dozwolonego użytku

W art. 34 ustawy prawo autorskie ustawodawca określił obowiązki, jakie należy spełnić, aby móc korzystać z utworów w zakresie dozwolonego użytku. Są to wymienienie:

- imienia i nazwiska twórcy utworu,
- źródła.

⁹⁹ Sarbiński Rafał Marcin, *Komentarz do art. 335.*, [w:] *Prawo autorskie. Komentarz do wybranych przepisów*. Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, 2014.

¹⁰⁰ *Ibidem*.

Dla skuteczności zachowania tych obowiązków koniecznym jest spełnienie obydwu warunków łącznie. Przy czym ustawodawca zastrzega, że podanie twórcy i źródła powinno uwzględniać istniejące możliwości. W takim wypadku twórcy nie przysługuje prawo do wynagrodzenia, chyba że ustawa stanowi inaczej.

Wymóg wymienienia imienia i nazwiska twórcy może być realizowany, jeżeli utwór został rozpowszechniony z jawnym oznaczeniem autorstwa lub pod pseudonimem. Należy zwrócić uwagę, że gdy utwór został zgodnie z prawem opublikowany bez oznaczenia autorstwa, to ujawnienie nazwiska twórcy mogłoby stanowić naruszenie prawa do autorstwa¹⁰¹. Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z 18 września 2003 r., sygn. VI ACa 23/03 wskazuje jednak, że nie zawsze korzystającym z utworu należy stawiać obowiązek poszukiwania i ustalania autorstwa utworu¹⁰². W wyroku tym przyjęto, że autora plakatu znały tylko nieliczne osoby. Jednak z uwagi na szczególny zakres prowadzonej działalności gospodarczej i wiedzy korzystającego z plakatu, miał on obowiązek wskazania autora. Zakres wiedzy osoby korzystającej z plakatu zdeterminował fakt, iż był on zobowiązany do ustalenia twórcy. Natomiast w przypadku gdyby z plakatu skorzystała osoba z poza branży, która nie mogłaby w tak łatwy sposób ustalić autora, wówczas wyrok sądu mógłby być z gołą odmienny.

Przez podanie źródła należy rozumieć oznaczenie autora, jeżeli jest to encyklopedia bądź słownik, to należy podać jego wydawcę. Podanie źródła obejmuje umieszczenie następujących informacji:

- tytuł utworu, nazwę o ile została nadana i funkcjonuje zwyczajowo w związku z utworem,
- nazwisko redaktora w dziełach zbiorowych, nazwę firmy wydawcy, producenta (praktykowane szczególnie, jeśli chodzi o nazwy wydawnictw),
- miejsce i rok wydania lub inne informacje, np. tytuł periodyku, adres strony internetowej, za pośrednictwem której utwór jest udostępniany w momencie, gdy dochodzi do skorzystania z niego w ramach dozwolonego użytku. Późniejsza zmiana źródła, np. zawartości strony WWW (usunięcie utworu z tej strony) nie wpływa na uchybienie temu warunkowi. Należy zauważyć, że właśnie w celu uniknięcia zarzutu nieaktualności danych związanych ze zmianą zawartości stron internetowych wykształcił się zwyczaj podawania daty odczytu utworu ze strony WWW. Niekiedy podaje się datę nadania radiowego lub telewizyjnego, datę udzielonego wywiadu także w tym celu, aby uniknąć wątpliwości co do wersji źródłowej utworu¹⁰³.

¹⁰¹ Flisak Damian, *Komentarz do art. 35.*, [w:] Komentarz do wybranych przepisów ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych. System Informacji Prawnej LEX, 2018.

¹⁰² Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 18 września 2003 r., sygn. VI ACa 23/03, LEX nr 558384.

¹⁰³ Flisak Damian, *Komentarz do art. 35.*, [w:] Komentarz do wybranych przepisów ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych. System Informacji Prawnej LEX, 2018.

5 | Rozdział V

1. Ochrona autorskich praw osobistych

Autorskie prawa osobiste podlegają kumulatywnej ochronie wynikającej zarówno z prawa autorskiego, jak i prawa cywilnego. Artykuł 78 ustawy prawo autorskie określa, iż twórca, którego autorskie prawa osobiste zostały zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania. W razie gdy naruszenie już zostało dokonane, twórca ten może żądać, aby osoba, która dopuściła się naruszenia dopełniła czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków, w szczególności aby złożyła publiczne oświadczenie o odpowiedniej formie i treści. Natomiast, jeżeli naruszenie było zawinione, sąd może przyznać twórcy odpowiednią sumę pieniężną tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę lub na żądanie twórcy zobowiązać sprawcę naruszenia, aby uiścił odpowiednią sumę na wskazany przez twórcę cel społeczny.

Oznacza to, że w przypadku naruszenia, twórca może wybrać, z których środków ochrony chce skorzystać. Wskazane uregulowania prawne przewidują środki ochrony już na etapie zagrożenia naruszenia prawa. Twórca, którego autorskie prawa osobiste zostały zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania. Zaniechania bezprawnego działania można dochodzić zarówno poprzez wystąpienie do osoby naruszającej dobra osobiste twórcy odpowiedniego wezwania, a także na drodze postępowania sądowego. Za życia twórcy legitymacja czynna do wytoczenia powództwa o naruszenia autorskich praw osobistych przysługuje twórcy¹⁰⁴. Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z 11 stycznia 1979 r., sygn. I CR 393/78 okoliczność, że pozwany ewentualnie nie wiedział, iż dostarczony mu model rzeźby jest autorstwa innej osoby, niż ta, która podaje się za autora nie wyłącza jego legitymacji jako adresata roszczeń osobistych powoda, odpowiedzialność bowiem polegająca na ochronie w drodze takich roszczeń wszelkich dóbr osobistych – w tym także praw autorskich – jest odpowiedzialnością obiektywną, niezależna od winy i dobrej wiary osoby, która się naruszenia dopuściła¹⁰⁵.

Z takim zawinieniem mamy do czynienia zarówno w sytuacji, kiedy osoba naruszająca chciała to zrobić i godziła się na konsekwencje wynikające z naruszenia dóbr osobistych autora, jak i wtedy, kiedy osoba ta nie dochowała należytej staranności,

¹⁰⁴ Barta, Janusz i Markiewicz, Ryszard, *Komentarz do art. 78.*, [w:] Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Komentarz, wyd. V. LEX, 2011.

¹⁰⁵ Wyrok Sądu Najwyższego z 11 stycznia 1979 r., sygn. I CR 393/78, LEX nr 64058.

np. wtedy gdy nie sprawdziła, choć mogła to zrobić, czy autor nadal postępuje się pseudonimem. Twórca może żądać, by odpowiednia kwota pieniężna została przekazana na wskazany cel społeczny, roszczenie to może być zgłoszone samoistnie lub obok roszczenia o zadośćuczynienie. W przypadku naruszenia autorskich praw osobistych twórca może domagać się zniszczenia bezprawnie wytworzonych egzemplarzy utworu, z uwagi na szkodę jaką może ponieść przez to, że zostały wytworzone nielegalne kopie jego dzieła.

W praktyce

Nie trudno wyobrazić sobie sytuację, w której znany artysta malujący pejzaże domaga się zniszczenia kopii swoich obrazów, wykonanych przez studenta ASP z uwagi na grożącą mu utratę renomy. Osoba, która nabyła kopię takiego obrazu w dobrej wierze (była przekonana, że obraz jest dziełem danego artysty) z pewnością drugi raz nie zakupi podobnego dzieła tego artysty, ze względu na ryzyko, iż dzieła tego artysty są często kopiowane i sprzedawane jako oryginalne.

Przy ocenie, jaka suma jest odpowiednia tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę spowodowaną naruszeniem dóbr osobistych, należy mieć na uwadze rodzaj dobra, które zostało naruszone oraz charakter, stopień nasilenia i czas trwania doznawania przez osobę, której dobro zostało naruszone, ujemnych przeżyć psychicznych spowodowanych naruszeniem¹⁰⁶. Jeżeli twórca nie wyraził innej woli, o ochronę jego praw może też wystąpić stowarzyszenie twórców właściwe ze względu na rodzaj twórczości lub organizacja zbiorowego zarządzania prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi np. ZAIKS, które zarządza prawami autorskimi zmarłego twórcy¹⁰⁷.

Kilka słów o ZAIKS'ie

ZAIKS jest stowarzyszeniem, które zarządza prawami autorskimi twórców. Funkcjonowanie ZAIKS reguluje statut, który uchwalany jest przez jego członków. Głównym celem działalności stowarzyszenia jest ochrona praw autorskich twórców i zbiorowe zarządzanie ich prawami autorskimi. Aby uzyskać licencję na odtwarzanie utworów, należy w pierwszej kolejności złożyć wniosek wskazując konkretne pole na jakim ma być eksploatowany utwór. Wzory wniosków można pobrać ze strony stowarzyszenia. W zależności od miejsca prowadzonej działalności osoba, która chce uzyskać licencję zgłasza się do jednej z 13 dyrekcji okręgowych ZAIKS. Placówki te znajdują się w: Białymstoku, Bydgoszczy, Katowicach, Kielcach, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Poznaniu, Sopocie, Szczecinie, Wrocławiu i w Warszawie.

Na stronie internetowej można zapoznać się również z przykładowymi tabelami stawek wynagrodzenia na rzecz stowarzyszenia ZAIKS. Po uzyskaniu licencji na odtwarzanie utworów od stowarzyszenia można wykorzystywać je w sposób legalny¹⁰⁸.

¹⁰⁶ Barta, Janusz i Markiewicz, Ryszard, *Komentarz do art. 78.*, [w:] Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Komentarz, wyd. V. LEX, 2011.

¹⁰⁷ <https://poradnik.ngo.pl/prawo-autorskie-podstawowe-pojecia>, dostęp 25.02.2019 r.

¹⁰⁸ <https://www.zaiks.org.pl/>, dostęp 26.07.2019 r.

2. Ochrona autorskich praw majątkowych

Ochrona autorskich praw majątkowych kształtuje się na podobnym poziomie jak ochrona autorskich praw osobistych. Należy pamiętać jednak o terminach w jakich autorskie prawa majątkowe wygasają. Zgodnie z treścią art. 79 ustawy prawo autorskie, uprawniony którego autorskie prawa majątkowe zostały naruszone może wytoczyć następujące roszczenia: o zaniechanie naruszeń, usunięcie skutków naruszeń, o naprawienie wyrządzonej szkody, o wydanie uzyskanych korzyści. Z wymienionymi roszczeniami może wystąpić twórca lub pierwotny podmiot autorskich praw majątkowych, a także następcy prawni twórcy. Odpowiedzialność cywilnoprawna za naruszenia autorskich praw majątkowych może być dochodzona względem naruszcyciela tych praw, tj. osoby fizycznej lub prawnej, która wkroczyła w sferę monopolu uprawnionego, niezależnie od tego, czy działania te były podjęte przez nią w dobrej wierze i z zachowaniem należytej staranności. Wina naruszcyciela ma natomiast znaczenie dla rozmiaru odpowiedzialności majątkowej. Za naruszenia autorskich praw majątkowych odpowiedzialność ponoszą również współsprawcy tych czynów. W praktyce najważniejszym środkiem cywilnoprawnej ochrony autorskich praw majątkowych jest niezależne od winy naruszcyciela roszczenie o zaniechanie¹⁰⁹.

W praktyce

Autor ma 10 lat od daty naruszenia swojego autorskiego prawa majątkowego na wystąpienie z roszczeniem. Właściwym do rozpoznania roszczeń tego typu będzie sąd okręgowy, w okręgu którym zamieszkuje osoba, która dokonała naruszenia autorskich praw majątkowych (pozwany). Sprawę z tego zakresu rozpoznawał będzie wydział cywilny. Właściwość sądu okręgowego wynika z art. 17 ust. 2 Kodeksu postępowania cywilnego. Sprawy z zakresu prawa autorskiego należą zawsze do kategorii spraw rozpoznawanych przez sądy okręgowe bez względu na wartość przedmiotu sporu.

¹⁰⁹ Tischner Anna, *Komentarz do art. 79.*, [w:] *Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz do zmian wprowadzonych ustawą z dnia 9 maja 2007 r. o zmianie ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych oraz niektórych innych ustaw.* System Informacji Prawnej LEX, 2008.

6 | Rozdział VI

1. Rozpowszechnianie wizerunku

Wizerunek najogólniej mówiąc, to takie dostrzegalne cechy człowieka, które składają się na jego wygląd i pozwalają odróżnić go od innych ludzi, utrwalony w dowolny sposób, najczęściej poprzez szkic, rysunek, portret malarski, fotografię. Kwestie wizerunku na tle prawa autorskiego zostały uregulowane w art. 81 ust. 1 ustawy o prawie autorskim, który stanowi, że rozpowszechnienie wizerunku wymaga zgody osoby na nim przedstawionej. Dodając, iż w braku wyraźnego zastrzeżenia zezwolenie nie jest wymagane, gdy osoba, której wizerunek zostaje przedstawiony otrzymała zapłatę za pozowanie.

Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z 2 kwietnia 2015 r., sygn. I ACa 1295/14 wskazał, że na wizerunek składa się zespół rozpoznawalnych cech fizycznych umożliwiających identyfikację określonej osoby.¹¹⁰ Innymi słowy, wiedza o tym, kogo przedstawia dany wizerunek, nie może pochodzić ze źródeł zewnętrznych. Wizerunek jest dobrem osobistym człowieka. Prawo do wizerunku przysługuje tylko osobie fizycznej, co oznacza, że osoba prawa nie ma swojego prawa do wizerunku. W tym kontekście warto wspomnieć, że osoby prawne, jednostki samorządu terytorialnego, ułomne osoby prawne, posiadają określony zakres dóbr osobistych, które nie podlegają naruszeniu. W przypadku tych podmiotów zamiast o wizerunku możemy mówić o: dobrym imieniu (reputacji), marce, autorytecie itd. Dla przykładu można wskazać, że naruszeniem dobrego imienia JST będzie publikacja w prasie nieprawdziwych informacji jakoby w urzędzie dochodziło do incydentów związanych z korupcją. Publikacja taka może spowodować, iż w odbiorze społecznym taka JST straci zaufanie i wiarygodność. Innym naruszeniem jakiego można dokona względem JST jest używanie w nieuprawniony sposób herbu, czy godła tego samorządu.

W praktyce

Nie zawsze bezpośredni zarzut skierowany pod adresem starosty czy radnego będzie godził w dobre imię JST. W przypadku gdy starosta oskarżony będzie o zatajenie w oświadczeniu majątkowym sporej wartości działki, wówczas zarzut ten będzie godził jedynie bezpośrednio w dobre imię starosty jako osoby fizycznej.

¹¹⁰ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 2 kwietnia 2015 r., sygn. I ACa 1295/14, LEX nr 1768739.

Natomiast w przypadku, gdy radny miasta zostanie oskarżony, iż w ramach swoich służbowych obowiązków za opłatą załatwia znajomym bez kolejki pozwolenia na budowę, wówczas oskarżenie takie będzie godziło zarówno w dobre imię tego radnego jak i w dobre imię danego urzędu, w którym pełni swoją funkcję.

Wizerunku nie posiadają także zwierzęta. Nie istnieje również wizerunek zbiorowy, co oznacza, że na wspólnym zdjęciu kilku osób, będziemy mieli do czynienia z wieloma pojedynczymi wizerunkami. Dokładnie scharakteryzowanie jakiejś osoby w książce nie narusza jej prawa do wizerunku a jedynie jej dobra osobiste¹¹¹. Prawo autorskie mówi wprawdzie jedynie o zezwoleniu na rozpowszechnienie wizerunku, ale w świetle całości regulacji nie powinno budzić wątpliwości, że zgoda osoby, której wizerunek ma być utrwalony, potrzebna jest także w momencie robienia zdjęcia. Fotografowany ma prawo odmówić zgody na wykonanie zdjęcia, pomimo tego, że fotograf nie ma zamiaru zdjęcia opublikować¹¹².

Ochronie podlega także sztucznie wykreowany wizerunek artysty tzw. alterego. Przypadki występowania w reklamach sobowtórów znanych aktorów, nawiązujących jednocześnie do wykreowanych przez tych ostatnich powszechnie znanych postaci filmowych, powinny być również kwalifikowane w kategorii naruszenia prawa do wizerunku¹¹³.

Zgodnie z zasadą wyrażoną w przepisie, rozpowszechnienie wizerunku wymaga zgody osoby na nim przedstawionej. Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z 12 lutego 1998 r., sygn. I ACa 1044/97 wskazał, że zgoda na rozpowszechnienie wizerunku musi być niewątpliwa, zatem osoba jej udzielająca musi mieć pełną świadomość nie tylko formy przedstawienia jej wizerunku, ale także miejsca i czasu publikacji, zestawienia z innymi wizerunkami i towarzyszącego jej komentarza.¹¹⁴ Nawet samo pozowanie i wybór zdjęć przez osobę zainteresowaną nie są równoznaczne z wyrażeniem przez nią zgody na publikację jej wizerunku.

Osoba, której wizerunek ma być rozpowszechniony ma pełną swobodę decydowania, czy i w jakich okolicznościach jej wizerunek może być rozpowszechniony. Oznacza to, że osoba przedstawiona na fotografii może dowolnie ograniczyć zakres zezwolenia na jego rozpowszechnianie. Osoby trzecie, które zamierzają dalej rozpowszechnić wizerunek danej osoby zobowiązane są do uzyskania ponownej zgody ze strony uprawnionego. Zgoda na korzystanie z wizerunku może być odmówiona z dowolnych przyczyn¹¹⁵ Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z 10 lutego 2005 r., sygn. I ACa 509/04 podkreślił, że zgoda osoby na publikowanie jej wizerunku nie musi być wyrażona w formie pisemnej, bowiem nie wymaga ona zachowania żadnej szczegółowej formy, ale zgody tej nie można domniemywać.¹¹⁶

¹¹¹ Flisak Damian, *Komentarz do art. 81.*, [w:] *Komentarz do wybranych przepisów ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*. System Informacji Prawnej LEX, 2018.

¹¹² Golań Rafał, *Zasady rozpowszechniania wizerunków pracowników*, Służba Pracownicza 2009, nr 5, str. 19-20.

¹¹³ *Ibidem*

¹¹⁴ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 12 lutego 1988 r., sygn. I ACa 1044/97, LEX nr 81433.

¹¹⁵ Flisak Damian, *Komentarz do art. 81.*, [w:] *Komentarz do wybranych przepisów ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*. System Informacji Prawnej LEX, 2018.

¹¹⁶ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 10 lutego 2005 r., sygn. I ACa 509/04, LEX nr 535042.

Inaczej sprawa wygląda w przypadku małoletnich. Jak wskazał Sąd Apelacyjny w Łodzi w wyroku z 5 września 2013 r., sygn. I ACa 378/13 w przypadku małoletnich zgodę może udzielić każdy z rodziców, jeśli dziecko pozostaje pod władzą rodzicielską obojga.¹¹⁷ Podobny wyrok zapadł w Sądzie Apelacyjnym w Warszawie w sprawie o sygn. V ACa 484/17. Sąd ten wskazał, że publikacja wizerunku dziecka w określonym miejscu czasie i w zestawieniu z określonym materiałem prasowym należy do istotnych spraw dziecka, zatem w przypadku sporu pomiędzy rodzicami, zgodnie z art. 97 § 2 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego rozstrzygnąć powinien sąd opiekuńczy¹¹⁸.

W praktyce

W kontekście publikacji wizerunku dziecka należy wspomnieć o postępowaniu się swoim dzieckiem w celu ocieplenia własnego wizerunku, szczególnie na potrzeby wszelkich kampanii wyborczych. Nie wydaje się, by instrumentalne postępowanie się własnym dzieckiem do osiągnięcia celów politycznych było możliwe do pogodzenia z jego dobrem, które wymaga raczej ochrony i trzymania z dala od obiektywów foto-reporterów i ciekawości opinii publicznej, niż na odwrót. Zgodą na rozpowszechnienie wizerunku dziecka do takich właśnie celów można uznać za sprzeczną z jego dobrem¹¹⁹.

Na tym tle warto również odnieść się do bardzo często stosowanej w ostatnich latach praktyki prowadzenia stron internetowych i profili na portalach społecznościowych na których głównie szkoły i przedszkola publikują galerię zdjęć, zawierające zdjęcia uczniów np. ze szkolnych akademii, wycieczek itp. Należy w tym miejscu przypomnieć, że publikacja takich zdjęć w Internecie kategorycznie wymaga zgody rodziców lub opiekunów prawnych uczniów. W innym wypadku stanowi naruszenie przepisów prawa autorskiego. W przypadku, gdy uzyskanie zgody od wszystkich rodziców/opiekunów prawnych dzieci utrwalonych na fotografii okazuje się zbyt pracochłonne, wówczas tekst odnośnie wydarzenia, w związku z, którym publikacja zdjęcia była zaplanowana można zilustrować gotowymi zdjęciami ze zbiorów internetowych.

W praktyce

Wątpliwości mogą pojawić się na tle publikacji wizerunku osób, na którym nie widać ich twarzy. Czy w takim wypadku można publikować ich wizerunek bez konieczności uzyskania zgody?

Na to pytanie nie ma jednoznacznej odpowiedzi. Jeżeli osoby przedstawione na zdjęciu nie mają żadnych cech charakterystycznych i na podstawie zdjęcia nie można przypisać wizerunku do konkretnej osoby, wówczas wydaje się, że można opublikować takie zdjęcie bez konieczności uzyskania zgody fotografowanych. Może się jednak zdarzyć sytuacja, że osoba fotografowana ma np. bardzo charakterystyczny tatuaż czy fryzurę lub jest bardzo wysokiego wzrostu i na tej podstawie można bez problemu powiązać opublikowany na zdjęciu wizerunek z tą konkretną osobą.

¹¹⁷ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z 5 września 2013 r., sygn. I ACa 378/13, LEX nr 1372324.

¹¹⁸ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 4 lipca 2018 r., sygn. V ACa 484/17, LEX nr 2531598.

¹¹⁹ Sydor-Zielińska Aleksandra, *Rozpowszechnianie wizerunku małoletniego na podstawie art. 81 ust. 2 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych.*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2017, nr 4, s. 79-92.

W takiej sytuacji należałoby uprzednio uzyskać zgodę tej osoby na publikację jej wizerunku nawet bez twarzy.

W przypadku, gdy osoba uwieczniona na fotografii otrzyma zapłatę za pozowanie, wówczas nie trzeba uzyskiwać zgody tej osoby na rozpowszechnienie jej wizerunku. W zakres słowa pozowanie wchodzi przede wszystkim wszelkie czynności modeli, fotomodelek. Przepis ten, natomiast nie powinien znaleźć zastosowania w przypadku wykonywania zdjęć pracownikom w celu ich umieszczenia w prospektach reklamowych towarów sprzedawanych przez dane przedsiębiorstwo¹²⁰.

Wizerunek pracownika

W tym miejscu warto pochylić się nad problematyką rozpowszechnia wizerunków pracowników. Pracodawca, aby opublikować wizerunek pracownika musi uzyskać jego zgodę. Zgoda pracownika stanowi wyłączenie bezprawności działania pracodawcy. Wyjątek w tym zakresie określa art. 81 ust. 2 pkt. 1 ustawy o prawie autorskim. Na jego podstawie pracodawcy mogą publikować wizerunki osób zatrudnionych na stanowiskach kierowniczych, dających się zakwalifikować jako osoby powszechnie, publicznie znane. Rozpowszechnianie wizerunku pracownika uczestniczącego w szkoleniu, wymagać będzie jego zgody, jeżeli jego wizerunek nie jest szczegółem większej całości, takie jak ujęcie całej sali konferencyjnej z wizerunkami wszystkich uczestników szkolenia. Jeżeli fotografię, na której utrwalony jest wizerunek pracownika, wykonał obecny w zakładzie pracy dziennikarz, a następnie zdjęcia te przesłał lub w inny sposób przekazał dyrektorowi, wówczas zgodę na rozpowszechnienie zdjęcia musi wyrazić nie tylko ów pracownik, ale także autor fotografii – fotograf. Wobec tego, od niebędącego pracownikiem fotografa należy uzyskać zezwolenie na wykorzystanie fotografii jego autorstwa. Zgoda autora zdjęcia nie będzie potrzebna w przypadku, gdy fotografującym będzie pracownik w ramach swoich obowiązków pracowniczych¹²¹.

W tym kontekście wartym przytoczenia jest przepis art. 221a ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks Pracy.¹²² Przepis ten dotyczy zgody na przetwarzanie przez pracodawcę innych danych osobowych niż: imię i nazwisko, data urodzenia, dane kontaktowe, wykształcenie, kwalifikacje zawodowe, przebieg dotychczasowego zatrudnienia, adres zamieszkania, numer PESEL, numer rachunku płatniczego, dane osobowe członków rodziny pracownika; a zatem przepis ten dotyczy zgody na przetwarzanie wizerunku. Zgodnie z brzmieniem przepisu:

§ 1. Zgoda osoby ubiegającej się o zatrudnienie lub pracownika może stanowić podstawę przetwarzania przez pracodawcę innych danych osobowych niż wymienione w art. 221 § 1 i 3, z wyjątkiem danych osobowych, o których mowa w art. 10 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia

¹²⁰ Flisak Damian, *Komentarz do art. 81.*, [w:] Komentarz do wybranych przepisów ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych. System Informacji Prawnej LEX, 2018.

¹²¹ Gołać Rafał, *Zasady rozpowszechniania wizerunków pracowników.*, Służba Pracownicza 2009, nr 5, str. 19-20.

¹²² Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks Pracy, Dz. U. 2019. 1040.

dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz. Urz. UE L 119 z 04.05.2016, str. 1, z późn. zm.), zwanego dalej „rozporządzeniem 2016/679”.

§ 2. Brak zgody, o której mowa w § 1, lub jej wycofanie, nie może być podstawą niekorzystnego traktowania osoby ubiegającej się o zatrudnienie lub pracownika, a także nie może powodować wobec nich jakichkolwiek negatywnych konsekwencji, zwłaszcza nie może stanowić przyczyny uzasadniającej odmowę zatrudnienia, wypowiedzenie umowy o pracę lub jej rozwiązanie bez wypowiedzenia przez pracodawcę.

§ 3. Przetwarzanie, o którym mowa w § 1, dotyczy danych osobowych udostępnianych przez osobę ubiegającą się o zatrudnienie lub pracownika na wniosek pracodawcy lub danych osobowych przekazanych pracodawcy z inicjatywy osoby ubiegającej się o zatrudnienie lub pracownika.

W praktyce

Czy starosta może opublikować wizerunki wszystkich pracujących w urzędzie osób? Odpowiedź na to pytanie będzie zależała od charakteru w jakim dana osoba zatrudniona jest w urzędzie. Jeżeli starosta będzie chciał opublikować wizerunek skarbnika powiatu, wówczas może to zrobić bez zgody tej osoby, z uwagi na to, iż jest to osoba powszechnie znana. Jednak w dobrym tonie będzie informacja o działaniach jakie zamierza podjąć starosta. Jeżeli chodzi natomiast o szeregowych urzędników, wówczas starosta aby dokonać publikacji ich wizerunku winien każdorazowo uzyskać zgodę od zainteresowanego.

Oprócz zasad określających ochronę wynikającą z przepisów prawa autorskiego, należy również pamiętać o przepisach, które rządzą ochroną danych osobowych. Ochronę danych osobowych, określają Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE oraz ustawa z 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U z 2018 r. poz. 1000).

2. Wizerunek osoby powszechnie znanej

Wyłączenie w zakresie ochrony wizerunku osoby powszechnie znanej stanowi art. 81 ust. 2 pkt. 1 prawa autorskiego, który określa, że zezwolenia nie wymaga rozpowszechnienie wizerunku osoby powszechnie znanej, jeżeli utrwalenia wizerunku wykonano w związku z pełnieniem przez nią funkcji publicznych, w szczególności politycznych, społecznych i zawodowych.

Termin osoba powszechnie znana zarezerwowany jest dla aktorów, polityków, piosenkarzy, wybitnych sportowców, gwiazd, celebrytów itd., których działalność więcej niż jednorazowo stanowiła przedmiot relacji medialnych, powodując swoiste utrwalenie tych wizerunków w świadomości opinii publicznej¹²³.

¹²³ Sydor-Zielińska Aleksandra, *Rozpowszechnianie wizerunku małoletniego na podstawie art. 81 ust. 2 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych.*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2017, nr 4. s. 79-92.

Zezwolenia nie wymaga rozpowszechnienie wizerunku osoby powszechnie znanej, jeżeli utrwalenia wizerunku dokonano w związku z pełnieniem przez tą osobę funkcji publicznych, w szczególności politycznych, społecznych, czy też zawodowych. Oznacza to, że nie będzie konieczne wystąpienie do prezydent miasta w przypadku zrobienia jej zdjęcia podczas oficjalnej wizyty w mieście partnerskim, czy też w przypadku służbowej wizyty w nowo otwartym przedszkolu. Natomiast upublicznienie wizerunku starosty bawiącego się w przydomowej piaskownicy ze swoimi dziećmi, takiej zgody już będzie wymagało¹²⁴. Co więcej rozpowszechnienie wizerunku osoby, nawet w związku z wykonywaną przez nią funkcji, powinno mieć charakter informacyjny, czyli powinno być związane z przedstawieniem przez fotografowanego sprawowanych przez niego funkcji¹²⁵. Zatem zgody zainteresowanego będzie wymagało umieszczenie w lokalnej prasie fotografii przedstawiającej radną gminy w stroju kąpielowym, wykonane podczas wakacji na plaży, bowiem nie będzie miało ono związku z wykonywaną przez radną funkcją.

Wprowadzenie wymogu, by wizerunek osoby powszechnie znanej został wykonany w związku z pełnieniem przez nią funkcji publicznych prowadzi do wniosku, że dzieci takiej osoby, które same nie pełnią funkcji publicznych nie są objęte zakresem omawianego przepisu¹²⁶.

3. Wizerunek osoby stanowiącej jedynie szczegół całości

Artykuł 81 ust. 2 pkt. 2 stanowi, że zezwolenia nie wymaga rozpowszechnienie wizerunku osoby stanowiącej jedynie szczegół całości takiej jak zgromadzenie, krajobraz, publiczna impreza. Jednak warunkiem jest, aby przedstawiana osoba stanowiła faktycznie szczegół krajobrazu, czy zgromadzenia. W przypadku np. wykadrowania takiej osoby przestanka ta odpadnie i konieczne będzie uzyskanie jej zgody na publikację wizerunku.¹²⁷ Celem wprowadzenia tego wyjątku jest umożliwienie prowadzenia działalności dokumentacyjnej, sprawozdawczej, jak również zapewnienie możliwości fotografowania wydarzeń publicznych.

Zgodnie z wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 19 grudnia 2001 r., sygn. I ACa 957/01 rozpowszechnienie wizerunku nie wymaga pozwolenia, jeżeli wizerunek stanowił by jedynie element akcydentalny lub akcesoryjny przedstawionej całości, tzn. w razie usunięcia wizerunku nie zmieniłby się przedmiot i charakter przedstawienia.¹²⁸ Pośrednią przesłanką do oceny wzajemnego stosunku jest wielkość konkretnej osoby na danym zdjęciu lub inaczej stopień wypełnienia przez nią kadru. W przypadku, gdy osoba taka jest widoczna lepiej niż pozostałe osoby lub

¹²⁴ Flisak Damian, *Komentarz do art. 81.*, [w:] *Komentarz do wybranych przepisów ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*. System Informacji Prawnej LEX, 2018.

¹²⁵ Sieńczyło – Chłabicz Joanna, *Rozpowszechnianie wizerunku osób powszechnie znanych.*, Przegląd Prawa Handlowego, 2003, nr 9. s. 39-45.

¹²⁶ Sydor-Zielińska Aleksandra, *Rozpowszechnianie wizerunku małoletniego na podstawie art. 81 ust. 2 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych.*, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego*, 2017, nr 4. s. 79-92.

¹²⁷ Flisak Damian, *Komentarz do art. 81.*, [w:] *Komentarz do wybranych przepisów ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*. System Informacji Prawnej LEX, 2018.

¹²⁸ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 19 grudnia 2001 r., sygn. I ACa 957/01, LEX nr 82415.

jest znacznie większa na zdjęciu, to należy uzyskać zgodę takiej osoby na publikację jej wizerunku.

Wartym wspomnienia jest także czas trwania ochrony prawa do wizerunku. Oczywistym jest, że prawo do wizerunku wygasa wraz ze śmiercią osoby, do której wizerunek ten należy. Pamiętać należy jednak, że jeszcze przez 20 lat od śmierci portretowanej osoby, osoby najbliższe będą mogły dochodzić roszczeń związanych z naruszeniem prawa jej wizerunku¹²⁹.

W świetle komentowanego przepisu należy stwierdzić, że bez znaczenia pozostaje fakt czy mamy do czynienia z wizerunkiem osoby dorosłej czy dziecka, będących utrwalonych na fotografii przedstawiającej ich jako jedynie szczegół całości. Kryteria oceny zastosowane w niniejszym przepisie powinny mieć charakter obiektywny i odnosić się do treści danego przedstawienia, jego układu i proporcji między jego poszczególnymi elementami, a nie ściśle do osobistych przymiotów osób, które niejako przez przypadek stały się częścią fotografowanej większej całości¹³⁰.

W praktyce

Należy wspomnieć, o pokutującym przekonaniu, iż przedstawienie na zdjęciu trzech i więcej osób, automatycznie stanowi ziszczenie się przesłanek omawianego przepisu, a zatem nie wymaga zgody rozpowszechnienie wizerunku utrwalonych na fotografii trzech osób, bowiem osoby te stanowią jedynie szczegół całości zgromadzenia. Kierunek takiego myślenia, oczywiście jest błędny. Do oceny spełnienia przesłanek braku wymogu zgody osoby na publikację w warunkach art. 81 ust. 2 pkt 2 ustawy prawo autorskie nie ma znaczenia fakt ilości osób przedstawionych na fotografii. W sytuacji gdy nawet na zdjęciu przedstawionych jest 20 osób (np. klasowe zdjęcie uczniów ze studniówki), wówczas publikacja ich wizerunku wymaga uprzedniego otrzymania zgody od każdej z osób utrwalonych na fotografii, o ile oczywiście przyjmujemy, że wszyscy uczniowie są pełnoletni. W przypadku gdy osoby przedstawione na fotografii są niepełnoletnie wówczas potrzebna będzie zgoda ich rodziców bądź opiekunów prawnych. Innym przykładem, który będzie wymagał uzyskania zgody na publikację wizerunku będzie umieszczenie w gazecie gminnej fotografii z wizerunkiem nauczyciela szkoły opiekującego się uzdolnionymi uczniami podczas olimpiady historycznej.

Z drugiej zaś strony, może zaistnieć sytuacja, gdy na zdjęciu będzie przedstawiona wyłącznie jedna osoba np. wspinająca się na szczyt górski, ale będzie przedstawiona w taki sposób, że stanowić będzie jedynie tło dla otaczającej jej przyrody, a rozpoznanie jej wizerunku poprzez taką fotografię będzie praktycznie niemożliwe.

¹²⁹ Ibidem

¹³⁰ Sydor-Zielińska Aleksandra, *Rozpowszechnianie wizerunku małoletniego na podstawie art. 81 ust. 2 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2017, nr 4, s. 79-92.

4. Wizerunek – praktyka samorządowa

W kontekście ochrony wizerunku warto również rozważyć kwestię praw, jakie przysługują urzędnikowi w przypadku gdy udziela on wywiadu. Przede wszystkim osoba, która udziela wywiadu ma prawo do autoryzacji swojej wypowiedzi. Prawo do autoryzacji uregulowane zostało w art. 14a ustawy z 26 stycznia 1984 r. Prawo prasowe.¹³¹ Artykuł ten stanowi, że dziennikarz nie może odmówić osobie udzielającej informacji autoryzacji dosłownie cytowanej wypowiedzi, o ile nie była ona uprzednio publikowana lub była wygłoszona publicznie oraz, że dziennikarz informuje osobę udzielającą informacji przed jej udzieleniem o prawie do autoryzacji dosłownie cytowanej wypowiedzi. Zatem urzędnik, który udziela wywiadu dla lokalnej prasy w związku ze sprawowaną przez siebie funkcją ma prawo do jej autoryzacji.

Zgodnie z art. 14a ust. 4 osoba udzielająca informacji dokonuje autoryzacji dosłownie cytowanej wypowiedzi niezwłocznie, nie później jednak niż w ciągu: 6 godzin w odniesieniu do dzienników i 24 godzin w odniesieniu do czasopism, chyba, że strony umówią się inaczej.

Zgodnie z twierdzeniem doktryny ustawa prawo prasowe dopuszcza możliwość upoważnienia przez udzielającego wywiadu, innej osoby do dokonania autoryzacji. Osoba udzielająca wywiadu musi zaś niezwłocznie zgłosić chęć skorzystania z prawa do autoryzacji, chyba, że dziennikarz nie dokonał pouczenia w niniejszym zakresie. Autoryzowanie wypowiedzi bez zastrzeżeń wyłącza odpowiedzialność cytującego wobec autora tej wypowiedzi za naruszenie jego dóbr osobistych przez niewłaściwe, w tym zwłaszcza nierzetelne, cytowanie.¹³² W przypadku gdy wywiad z daną osobą prywatną jest nagrywany zarówno w taki sposób, że utrwalany jest sam dźwięk, jak i dźwięk i obraz, publikacja taka wymaga zgody osoby, która została nagrana. Nieco inne reguły należy przyjąć w stosunku do osób publicznych, jak również rzeczników prasowych. W tym zakresie można wyróżnić dwie sytuacje: oficjalne stanowisko polityka lub oficjalne stanowisko instytucji. Wówczas nie będzie wymagana zgoda tej osoby na rozpowszechnianie nagrania. Skoro bowiem jest to stanowisko danego organu (instytucji, partii itp.), to z faktu prezentowania go oraz z zakresu obowiązków rzecznika prasowego, do którego zadań należy prezentowanie w prasie stanowiska instytucji, wynika zgoda osoby na rozpowszechnianie tego typu informacji¹³³.

W kontekście ochrony wizerunku można poruszyć jeszcze problematykę zdjęć, które zainteresowani przesyłają do urzędu np. zdjęcie przedstawiające krajobraz wsi lub zdjęcie przedstawiające wizerunek danej osoby w celu zilustrowania wywiadu. Czy wówczas potrzebujemy zgody na publikację takiej fotografii np. na oficjalnej stronie urzędu miasta? Wydaje się, że generalnie powinniśmy zapytać o zgodę na opublikowanie, ale skoro ktoś nam przekazuje te zdjęcia, gdy udziela wywiadu do serwisu internetowego lub chce pochwalić się efektami swojej pracy, to można

¹³¹ Ustawa z dnia 26 stycznia 1984 r., Dz. U. 2018.1914.

¹³² Zaremba Michał, *Komentarz do art. 14(a)*, [w:] *Prawo prasowe. Komentarz*. Wolters Kluwer Polska, 2018.

¹³³ Zaremba Michał, *Komentarz do art. 14.*, [w:] *Prawo prasowe. Komentarz*. Wolters Kluwer Polska, 2018.

domniemywać jego zgodę na opublikowanie zdjęć. Natomiast nie ulega wątpliwości, że zdjęcia te powinny zawierać wyraźne oznaczenie autorstwa tj. imienia i nazwiska lub pseudonimu, chyba, że dana osoba nie chce ujawniać swojego autorstwa.

Do jednego z wydziałów promocji starostwa powiatowego z żądaniem zapłaty za bezprawne wykorzystanie wizerunku zgłosiła się kobieta będąca właścicielką, karej klaczy czystej krwi angielskiej. Klacz została sfotografowana przez pracownika urzędu podczas gdy pasła się na łące. Następnie fotografia klaczy została wykorzystana do kalendarza promującego powiat. Czy w takiej sytuacji właścicielce konia będzie przysługiwało roszczenie o wynagrodzenie za korzystanie z wizerunku klaczy?

Odpowiedź na to pytanie brzmi nie, z uwagi na fakt, iż zwierzęta nie posiadają wizerunku, a zatem nie podlega on ochronie.

7 | Rozdział VII

1. Dostęp do informacji publicznej

Należy również wspomnieć, że prawo autorskie pomimo, iż jest ustawowo chronione to korzysta z pewnych ograniczeń. Przykładem takiego ograniczenia są uprawnienia obywateli wynikające z prawa dostępu do informacji publicznej.

Dostęp do informacji publicznej to jedno z kluczowych praw obywatela w demokratycznym państwie. Prawo dostępu jest jednym z praw przynależnych obywatelowi określonym w art. 61 ust. 1 Konstytucji, który stanowi, że obywatel ma prawo do uzyskiwania informacji o działalności organów władzy publicznej oraz osób pełniących funkcje publiczne. Prawo to obejmuje również uzyskiwanie informacji o działalności organów samorządu gospodarczego i zawodowego, a także innych osób oraz jednostek organizacyjnych w zakresie, w jakim wykonują one zadania władzy publicznej i gospodarują mieniem komunalnym lub majątkiem Skarbu Państwa. Zatem już z treści tego przepisu można wywnioskować, że wszystkie jednostki samorządu terytorialnego jak i ich organy, zobowiązane są do udzielania informacji publicznej na żądanie obywateli.

Co do zasady szczegółowy tryb uzyskiwania informacji publicznej powinna określać ustawa z 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej¹³⁴, ustawa ta czyni to w sposób dość ułomny, ponieważ szczegółowe przepisy odnośnie dostępu do informacji publicznej rozproszone są w wielu innych ustawach.

Regulacja określa, czym jest informacja publiczna w art. 1 ust. 1. wskazując, że każda informacja o sprawach publicznych stanowi informację publiczną. Od definicji tej występują liczne wyjątki w przypadku np. informacji tajnych czy poufnych.

Informacją publiczną będzie na przykład wysokość kosztów połączeń wykonywanych przez pracowników urzędu miasta za pośrednictwem telefonów służbowych, ponieważ są to dane, które obrazują sposób wydatkowania środków publicznych.

Informacji publicznej nie będą natomiast stanowiły billingi rozmów przeprowadzanych przez pracowników – wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 21 kwietnia 2017 r., sygn. I OSK 1653/15.¹³⁵ Nie stanowią informacji publicznej także korespondencja mailowa np. prezydenta miasta – wyrok Naczelnego Sądu

¹³⁴ Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej, Dz. U. 2019. 1429.

¹³⁵ Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 21 kwietnia 2017 r., sygn. I OSK 1653/15, LEX nr 2378313.

Administracyjnego z 18 września 2014 r., sygn. I OSK 3073/13¹³⁶, terminarz spotkań wójta – wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 3 marca 2017 r., sygn. I OSK 1158/15¹³⁷ czy prezentacja szkoleniowe dla pracowników np. wydziału komunikacji w Starostwie Powiatowym – wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Szczecinie z 29 września 2016 r. sygn. II SAB/Sz 98/16¹³⁸.

Objęcie utworu ochroną wynikającą z prawa autorskiego nie zawsze stanowi przesłankę dla odmowy udzielenia informacji publicznej. W wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu z 22 października 2015 r., sygn. IV SAB/Po 114/15, Sąd wskazał, iż ustalenie, że na gruncie rozpatrywanej sprawy mamy do czynienia z ochroną praw autorskich wiązać się może z koniecznością ustalenia odrębnych zasad dostępu do żądanej informacji w kontekście jej ponownego wykorzystania, co nie zmienia jednak charakteru żądanej informacji, która jest informacją publiczną i nie uwalnia organu od obowiązku rozpatrzenia wniosku. Okoliczność obejmowania ochroną praw autorskich nie zmienia charakteru żądanej informacji, która stanowi informację publiczną.¹³⁹

Przykładem braku ochrony na gruncie prawa autorskiego z uwagi na objęcie informacją publiczną są mapy przygotowane na potrzeby planu zagospodarowania przestrzennego. W sprawie tej wypowiedział się wyrokiem z 15 lipca 2011 r. Naczelny Sąd Administracyjny, sygn. I OSK 667/11, który wskazał, że mapy, o które wnioskuje mieszkaniec stanowią załączniki do studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, a zatem są integralną częścią dokumentu urzędowego. A więc nie stanowią przedmiotu prawa autorskiego. Mapy wykonane zostały na potrzeby realizacji określonego zadania publicznego i na zlecenie organu administracji publicznej. Udostępnienie ich nie stanowi więc rozporządzenia prawami autorskimi, ale realizację dostępu do informacji publicznej.¹⁴⁰

Na prawo do informacji publicznej składają się uprawnienia do: uzyskania informacji publicznej, w tym informacji przetworzonej, wglądu do dokumentów urzędowych oraz dostępu do posiedzeń kolegialnych organów władzy publicznej pochodzących z powszechnych wyborów. Artykuł 6 ust. 1 ustawy o dostępie do informacji publicznej wskazuje na zakres informacji, które ulegają udzieleniu. Są to m.in. informacje odnośnie organów władzy publicznej w tym o ich statusie prawnym, organizacji, kompetencjach, majątku, informacje o zasadach funkcjonowania tych organów w tym o sposobie załatwiania spraw, stanie przyjmowanych spraw i kolejności ich załatwiania, wszelkie informacje o majątku publicznym, dane publiczne w tym dokumenty urzędowe i stanowiska oraz informacje o polityce władz w tym o zamierzeniach i projektach aktów normatywnych.

¹³⁶ Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 18 września 2014 r., sygn. I OSK 3073/13, LEX nr 1569520.

¹³⁷ Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 3 marca 2017 r., sygn. I OSK 1158/15, LEX nr 2260611.

¹³⁸ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Szczecinie z dnia 29 września 2016 r. sygn. II SAB/Sz 98/16, LEX nr 2183412.

¹³⁹ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu z 22 października 2015 r., sygn. IV SAB/Po 114/15, LEX nr 1933148.

¹⁴⁰ Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 15 lipca 2011 r., sygn. I OSK 667/11, LEX nr 969478.

Zgodnie z ustawą udostępnianie informacji publicznych następuje poprzez ogłaszanie w internetowym Biuletynie Informacji Publicznej, udostępnianiu na wniosek zainteresowanego oraz poprzez wyłożenie w powszechnie dostępnym miejscu lub udostępnienie poprzez terminale informacyjne.

Zgodnie z art. 10 ust. 1 informacja publiczna, która nie została udostępniona w BIP jest udostępniana na wniosek zainteresowanego. Udostępnianie informacji następuje zaś bez zbędnej zwłoki, nie później niż w terminie 14 dni od złożenia wniosku. Odmowa udzielenia informacji może nastąpić jedynie ze względu na jej niejawność (ochrona danych osobowych, prawo do prywatności, tajemnica państwowa, tajemnica służbowa, tajemnica skarbową oraz tajemnica statystyczna). Zgodnie z przepisem art. 16 ust. 2 pkt. 1 odmowa następuje w formie decyzji administracyjnej a odwołanie od tej decyzji rozpatruje się w terminie 14 dni.

Artykuł 20 ust. 1b ustawy z 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym Dz. U. z 2019 r. poz. 506 wprowadził zasadę, że obrady rady gminy są transmitowane i utrwalane za pomocą urządzeń rejestrujących obraz i dźwięk. Następnie nagrania obrad udostępniane są w BIP i na stronie internetowej gminy oraz w inny sposób zwyczajowo przyjęty. Identyczny zapis znajdziemy w przypadku obrad rad powiatów oraz obrad sejmików województwa. Transmisje te stanowią również informacje publiczną.

2. Ponowne wykorzystanie informacji sektora publicznego

Jest wiele instytucji, których informacje można ponownie wykorzystywać, o ile spełni się wymogi określone w warunkach ponownego wykorzystania. Informacje takie można wykorzystać w dowolnym momencie. Zasady oraz sposób udostępniania takich informacji określa ustawa z 25 lutego 2016 r. o ponownym wykorzystywaniu informacji sektora publicznego (t.j. Dz. U z 2018 r. poz. 1243).

Czym jest informacja sektora publicznego? Informacja sektora publicznego to każda treść, którą ma instytucja publiczna. Może mieć ona postać papierową np. komunikat prasowy, protokół z posiedzenia, plan zamówień publicznych; elektroniczną np. dane statystyczne, internetowy katalog biblioteki miejskiej, dzieło sztuki w formie cyfrowej, dźwiękową; wizualną np. fotografia dzieła sztuki oraz audiowizualną np. nagranie z sesji rady miasta.

Instytucje publiczne gromadzą informacje, które wykorzystują w swojej pracy. Przykładowe instytucje, których informacje można ponownie wykorzystać to: urzędy gminy i miast, starostwa powiatowe, sądy, ministerstwa, kuratoria, Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Narodowy Fundusz Zdrowia, biblioteki, muzea państwowe i samorządowe, archiwa państwowe, Główny Urząd Statystyczny, Zarząd Transportu Miejskiego itd.

Zobowiązana do udostępniania informacji jest każda instytucja publiczna, która znajduje się w posiadaniu takiej informacji, natomiast uprawnionym do jej wykorzystania jest każdy kto jej potrzebuje. Informacje sektora publicznego udostępnia się lub przekazuje bezwarunkowo, bez pobierania jakiegokolwiek opłaty.

Jednostki samorządu terytorialnego na mocy ustawy o ponownym wykorzystywaniu informacji sektora publicznego są zobowiązane do udostępniania informacji, które posiadają.

Artykuł 13 ust. 2 ustawy o ponownym wykorzystywaniu informacji sektora publicznego określa zasady udostępniania informacji w przypadku jej ochrony na gruncie prawa autorskiego. Artykuł ten stanowi, że: podmiot zobowiązany (do udostępnienia informacji publicznej – red.) określa warunki ponownego wykorzystywania informacji sektora publicznego, mających cechy utworu lub przedmiotu praw pokrewnych w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych lub stanowiących bazę danych w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o ochronie baz danych, do których przysługują mu autorskie prawa majątkowe lub prawa pokrewne. W szczególności podmiot zobowiązany określa warunek dotyczący obowiązku poinformowania o nazwisku, imieniu lub pseudonimie twórcy lub artysty wykonawcy, jeżeli jest znany.

Zatem ponowne wykorzystanie informacji sektora publicznego nie zwalnia z obowiązku oznaczenia twórcy danego utworu – podania imienia i nazwiska bądź pseudonimu.

3. Na jakich zasadach udostępniane są informacje?

Na stronach internetowych wielu podmiotów znajdują się informacje, w jaki sposób można wykorzystywać treści w nich publikowane. Na przykład na stronach internetowych należących do poszczególnych ministerstw znajduje się adnotacja, że: „Treści zamieszczone w serwisie udostępniane są bezpłatnie. Korzystanie przez użytkowników z treści opublikowanych w serwisie www.gov.pl/cyfrizacja, niezależnie od celu i sposobu korzystania, nie wymaga zgody Ministerstwa Cyfryzacji. Przy czym oznaczone w serwisie treści jako treści będące przedmiotem praw autorskich, o ile nie jest to stwierdzone inaczej, są udostępniane na licencji [Creative Commons Uznanie Autorstwa 3.0 Polska](https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/).”

Innym przykładem rozwiązania w zakresie wykorzystywania danych stanowiących jest rozwiązanie wprowadzone przez Muzeum Narodowe w Krakowie. Muzeum na swojej stronie internetowej udostępniło regulamin, w jaki sposób można wykorzystywać dane na podstawie ustawy o ponownym wykorzystywaniu informacji sektora publicznego. Regulamin ten stanowi m.in., że: „**Muzeum może** w szczególności określać warunki ponownego wykorzystywania ograniczające wykorzystywanie informacji sektora publicznego:

- w działalności komercyjnej lub na określonych polach eksploatacji, jeżeli dotyczą zbiorów o charakterze martyrologicznym oraz zawierają godło, barwy i hymn Rzeczypospolitej Polskiej, a także herby, reprodukcje orderów, odznaczeń lub odznak honorowych, odznak lub odznak wojskowych bądź innych odznaczeń;

- do działalności niekomercyjnej, jeżeli są powiązane z obiektami objętymi roszczeniami osób trzecich lub niebędącymi własnością podmiotu zobowiązanego,
- w odniesieniu do informacji sektora publicznego mających cechy utworu lub przedmiotu praw pokrewnych, do których przysługują mu autorskie prawa majątkowe lub prawa pokrewne”.

Na stronach internetowych większości podmiotów znajdują się informacje w jaki sposób informacje publiczne mogą być wykorzystywane oraz na jakich zasadach są one udostępniane.

Patrycja Grebla-Tarasek

Prawnik, aplikantka w Okręgowej Izbie Radców Prawnych w Krakowie, specjalista w Dziale Monitoringu Prawnego i Ekspertyz w Biurze Związku Powiatów Polskich, redaktor Dziennika Warto Wiedzieć. Autorka tekstów naukowych oraz wielu analiz projektów ustaw i rozporządzeń. Uczestniczy w pracach Zespołu ds. Ochrony Zdrowia i Polityki Społecznej Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego.

Wydawca:
Związek Powiatów Polskich
Pałac Kultury i Nauki
(27 piętro, pokój 2704)

00-901 Warszawa
Plac Defilad 1

tel. +48 22 656 63 34
fax +48 22 656 63 33

ISBN 978-83-62251-65-0
ISBN 978-83-62251-66-7 (wersja elektroniczna)